

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет педагогічної освіти
Кафедра педагогіки

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО
ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ У ФІЗИЧНОМУ
ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ

Кваліфікаційна робота студента

групи: ОПНм-24

(шифр групи)

ступінь вищої освіти: магістр

спеціальності: Освітні, педагогічні науки

(шифр і назва спеціальності)

Компанійця Олександра Сергійовича

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Керівник: канд. пед. наук, доцент

Макаренко І. Є.

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, *Компанієць Олександр Сергійович*, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ..	9
1.1. Проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури в дискурсі педагогічної теорії	9
1.2. Ігрові види спорту як засіб фізичного виховання школярів	16
1.3. Готовність до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів як мета й результат педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у системі університетської освіти.....	31
1.4. Педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх учителів до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів	44
Висновки до першого розділу	54
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДНА ПЕРЕВІРКА СТАНУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ	57
2.1. Вивчення стану та аналіз проблеми в практиці вищої педагогічної школи	57
2.2. Діагностування рівня готовності майбутніх учителів до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів.....	64
2.3. Презентація робочої програми вибіркової навчальної дисципліни використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів	70
Висновки до другого розділу.....	74
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ.....	91

ВСТУП

Актуальність теми. Вхідження України у загальноєвропейський простір зумовлює модернізацію вітчизняної освіти та нові вимоги до професійної підготовки майбутніх педагогів. Головна мета професійної підготовки майбутніх педагогів полягає в орієнтації на їх професійно-особистісний розвиток, що виявляється в здатності до постійного збагачення своєї духовної, фахової, педагогічної та професійної культури в цілому. Професійної підготовки майбутніх педагогів у закладі вищої освіти передбачає залучення інформаційно-комп'ютерних технологій, інтерактивних методів навчання, індивідуалізацію освітньо-виховного процесу та посилення ролі самостійної роботи здобувачів освіти. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури має здійснюватися в проекції на загальну мету Нової української школи, випускник якої має бути «особистістю цілісною, усебічно розвиненою, здатною до критичного мислення, патріотом з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини, інноватором, здатним змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя» [59, с. 6].

Динаміка розвитку інформаційного суспільства та суспільства знань актуалізує оновлення стратегічних орієнтирів педагогічної освіти. Наголос поступово переноситься з обсягу знань фахівця на сформованість особистісних якостей, які визначають ефективність і результативність його педагогічної діяльності.

Державні документи – Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті [56], Закони України «Про освіту» [78], «Про загальну середню освіту» [77], «Про вищу освіту» [76], «Про фізичну культуру і спорт» [79], «Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 роки» [38], «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки» [57], Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність –

здоровий спосіб життя – здорова нація» [58] – підкреслюють, що освітня система покликана забезпечувати всебічний розвиток молоді, охорону та зміцнення її фізичного, психічного й духовного здоров'я. У документах визначено необхідність виховання відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточення як найвищої особистісної та суспільної цінності, утвердження здорового способу життя як складника загальної культури особистості, розвитку фізичних здібностей, гармонії тіла і духу, а також створення в кожному закладі освіти гуманістичного освітнього середовища та умов для становлення здорової особистості.

Ключова відповідальність за реалізацію цих пріоритетів належить учителю фізичної культури та базовій середній школі. Саме її структурні цикли – адаптаційний (5–6 класи) та базового предметного навчання (7–9 класи) – дають можливість враховувати вікові та індивідуальні особливості розвитку здобувачів освіти, їхні потреби й забезпечувати рух за індивідуальними освітніми траєкторіями.

На думку П. Джуринського, посилення оздоровчого потенціалу фізичної культури у закладах середньої освіти можливе лише за умови створення для здобувачів освіти розвивального освітнього середовища. Це, своєю чергою, потребує оновлення системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти, орієнтації її на формування творчої особистості педагога, здатного виконувати функції керівника і координатора фізкультурно-оздоровчої діяльності. [17].

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності має відповідати сучасним викликам і реформам, узгоджуватися із Професійним стандартом «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженим наказом Міністерством освіти і науки України № 1225 від 29.08.2024 року.

Проблемі якісної професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури присвятили свої наукові праці вітчизняні вчені: Л. Арєф'єва [1], О. Безкопильний [2], Д. Бермудес [4], Е. Вільчковський [8], А. Віндюк [9],

Т. Данилко [15], П. Джуринський [17], Л. Іванова [26], Р. Карпюк [33], М. Лянной [62],
Г. Олефір [63], Т. Однолеток [62],
Л. Сущенко [96], Д. Пеньковець [72], В. Ткаченко [99], А. Турчак [101], Б. Шиян [111], О. Шукатка [113] та ін.

Учитель фізичної культури має бути належно підготовлений до реалізації мети освітньої галузі «Фізична культура», визначеної Державним стандартом базової середньої освіти. У документі наголошено, що ця галузь спрямована на гармонійний фізичний розвиток учня, підвищення функціональних можливостей організму, удосконалення життєво важливих рухових умінь і навичок, збагачення рухового досвіду та формування стійкої мотивації до занять фізичною культурою і спортом.

Ігрові види спорту є важливим компонентом інноваційної моделі фізичного виховання, що відповідає вимогам НУШ. Вони забезпечують високу рухову активність, сприяють розвитку фізичних і особистісних якостей здобувачів освіти, а також формуванню соціальних умінь.

Необхідність пошуку ефективних шляхів розв'язання окресленої проблеми актуалізувала вдосконалення фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури та визначила вибір теми магістерського дослідження **«Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів»**.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних засад підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів та вивченні практичного досвіду реалізації окресленої проблеми.

Завдання дослідження:

- з'ясувати сутність понять: «ігрові види спорту», «фізичне виховання школярів», «підготовка майбутнього вчителя фізичної культури», «готовність майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів» у науковій літературі;
- розкрити методичні аспекти використання ігрових видів спорту у

фізичному вихованні школярів;

- визначити педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів;

- вивчити стан підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів в Криворізькому державному педагогічному університеті;

- здійснити діагностування початкового рівня готовності майбутніх учителів до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів;

- розробити робочу програму вибіркової дисципліни «Ігрові види спорту: теорія і методика навчання» з метою вдосконалення процесу підготовки майбутніх учителів до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів.

Об’єкт дослідження – процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів.

Предмет дослідження – педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів.

Задля досягнення мети та вирішення визначених завдань, було використано комплекс **методів дослідження**: *теоретичних* – поняттєво-категорійний аналіз, синтез, узагальнення, класифікація, систематизація теоретичних даних для визначення сутності ключових понять дослідження, обґрунтування педагогічних умов ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів; *емпіричних* – бесіди, тестування, аналітичні спостереження, експертне оцінювання; *методи якісного та кількісного аналізу* отриманих даних.

Практична значущість одержаних результатів полягає в тому, що

результати дослідження можуть слугувати підґрунтям для подальшої якісної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів.

Наукова новизна полягає у розкритті шляхів покращення підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів, вивченні досвіду Криворізького державного педагогічного університету у визначеному напрямі та розробці й представленні до вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Ігрові види спорту: теорія і методика навчання» з метою якісної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів.

Апробація результатів роботи. Матеріали дослідження було висвітлено на засіданнях кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету та обговорено на 3-й Міжнародній науково-практичній конференції науково-педагогічних, педагогічних працівників і молодих учених «Теорія і практика професійного становлення фахівця в інноваційному соціокультурному просторі» (17–18 квітня 2025 р. м. Дніпро, Університет імені Альфреда Нобеля).

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів та загальних висновків, списку використаних джерел, що налічує 117 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 116 сторінок, із них 71 сторінка основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ

1.1. Проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури в дискурсі педагогічної теорії

Проблемі якісної підготовки майбутніх педагогічних кадрів присвятили свої наукові праці вітчизняні вчені: І. Бех [5], Н. Волкова [12], О. Дубасенюк [20], М. Євтух [24], І. Зязюн [32], Н. Ігнатенко [29], В. Ковальчук [36], В. Кремень [42], В. Кузь [43], Н. Ничкало [61], Т. Олефіренко [64], Л. Поліщук [78], О. Савченко [83], С. Сисоєва [85], М. Соснова [90], О. Цокур [102], Л. Хомич [106] та ін.

Про високе призначення педагогічної професії наголошує Н. Волкова, зазначаючи, що «справжній педагог повинен працювати на майбутнє, випереджати свій час. Його має хвилювати не лише окрема індивідуальність, а світ людей. Завдяки цьому педагогічна професія стає творчою місією. Місія педагога – це не лише його власні інтереси, мотиви, плани. Він є посередником між дітьми та системою ідей, традиціями, культурою свого народу і людства. Його обов'язок – виховувати гідних людей, здатних примножувати здобутки людської цивілізації» [12, с.413].

І. Зязюн підкреслює, що педагог не повинен виконувати роль «фільтра» для передачі навчальної інформації. Навпаки, він має виступати «організатором самостійного навчального пізнання учнів, не головною діючою особою в групі учнів, а режисером їхньої взаємодії з навчальним матеріалом, один з одним і з учителем» [32, с.3].

В. Ковальчук вважає, що сучасний учитель передусім «має бути висококваліфікованим і далекоглядним професіоналом, свідомим та відданим патріотом України, тонким психологом, котрий володіє інформаційними та педагогічними технологіями» [36] – тобто педагогом, який поєднує професіоналізм, громадянську позицію, психологічну культуру та володіння

сучасними освітніми технологіями.

Л. Хомич звертає увагу на те, що стрімкі трансформації суспільства висувають нові вимоги до педагогічних працівників. На її думку, вища школа має відмовитися від застарілих підходів до підготовки майбутніх педагогів професійної освіти і вибудовувати навчально-виховний процес так, щоб студенти проходили всі етапи професійного становлення, набуваючи цілісний досвід самостійної діяльності [106].

Погляд Л. Хомич поділяє О. Дубасенюк, яка підкреслює, що формування нового підходу до професійної підготовки фахівців передбачає цілісність освітнього процесу. Дослідниця зауважує, що традиційна підготовка педагогів базується на роз'єднаності навчальних дисциплін; натомість психолого-педагогічна складова має інтегрувати навчальні курси, спрямовані на підготовку студентів до різних видів педагогічної діяльності. На думку О. Дубасенюк, такий підхід забезпечує розвиток системного мислення, гнучкості розуму, здатності до узагальнення знань та перенесення набутого досвіду в ситуації, які потребують синтезу знань і вмінь із різних дисциплін [20].

М. Соснова, аналізуючи сучасні тенденції розвитку інформаційно-технологічного суспільства, наголошує на необхідності відмови від моделі підготовки педагогів, орієнтованої лише на передачу певного обсягу знань, умінь і навичок. Дослідниця підкреслює, що такі зміни «зумовлюють необхідність зміни стратегічних, глобальних цілей педагогічної освіти, перестановки акценту зі знань фахівця на його людські, особистісні якості, що постають водночас і як мета, і як засіб підготовки до майбутньої професійної діяльності» [90, с.124].

Стратегічний вектор розвитку вищої освіти передбачає переорієнтацію з домінування знаннєвої складової на всебічний розвиток здобувача освіти. Відповідно, вища педагогічна освіта має бути спрямована на формування гармонійної, професійно й особистісно зрілої особистості майбутнього педагога, здатної відповідати сучасним цілям і завданням освітньої галузі.

У цьому контексті важливою є запропонована В. Кременем «карта

професійно значущих особистісних якостей учителя», до якої він відносить:

Психологічні характеристики індивідуальності: врівноважений та сильний тип нервової системи, виражені лідерські риси, упевненість у власних силах, вимогливість і справедливість, доброзичливість, чуйність та охайність.

Особливості функціонування в міжособистісних стосунках: перевага демократичного стилю взаємодії, конструктивне вирішення конфліктних ситуацій виключно з принципових питань, готовність до співпраці з колегами, адекватний рівень самооцінки.

Професійні риси вчителя: широка ерудиція та здатність доступно викладати матеріал, уміння враховувати вікові та психологічні особливості учнів, оптимальний темп мовлення (120–130 слів за хвилину), високий рівень загальної та професійної грамотності, звертання до учнів на ім'я, швидке реагування на педагогічні ситуації, уміння точно визначати цілі навчання, організовувати роботу всіх учнів одночасно та контролювати рівень засвоєння навчального матеріалу [42].

Фізичне виховання посідає важливе місце в освітньому процесі та постає, як зазначається у джерелах, «системою заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я людини, загартування її організму, розвиток фізичних можливостей, рухових навичок і вмінь» [12, с.124].

Концепція Нової української школи передбачає підготовку таких учителів фізичної культури, які здатні забезпечити умови для гармонійного фізичного розвитку кожного учня, розширення його рухового досвіду, формування широких знань про оздоровчі можливості фізичної культури та опанування методикою самостійних занять руховою активністю.

В. Безкопильний підкреслює важливість ролі школи й учителя фізичної культури у зміцненні здоров'я молодого покоління. Науковець зазначає, що значний внесок у формування цінності здоров'я здійснює педагог, який володіє здоров'язбережувальними технологіями, різноманітними засобами, методами й формами рухової активності, здатний формувати позитивну мотивацію до занять фізичною культурою та організовувати корисне дозвілля школярів.

Дослідник зауважує: «у сучасній школі є значний потенціал для вирішення завдань, пов'язаних із збереженням здоров'я учнів, шляхом створення здоров'язбережувального освітнього середовища та формування культури здоров'я учнів» [3, с.164].

Позицію стосовно зростання вимог до професійної діяльності педагога підтверджують А. Віндюк та Є. Захаріна, які наголошують, що «суспільству потрібні кваліфіковані та мобільні вчителі, які володіють не тільки професійними знаннями та вміннями, а й можуть залучити учнів до самостійних занять фізичними вправами, як у процесі навчальної роботи, так і в процесі позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи» [9, с.22].

На думку Л. Сущенко, професія фахівця фізичного виховання та спорту нерозривно пов'язана з підвищенням загальної культури й передбачає, як ознаку професіоналізму, сформованість інтуїтивного й творчого мислення, здатність до глибокого аналізу педагогічних явищ і процесів та усвідомлення відповідальності за результат власної діяльності у загальнолюдському вимірі [95, с.17].

Л. Іванова акцентує увагу на тому, що підготовка майбутніх учителів фізичної культури потребує подальшого оновлення в умовах розвитку інформаційного суспільства. Дослідниця підкреслює необхідність розроблення сучасних підходів до удосконалення системи професійної підготовки з метою підвищення конкурентоспроможності педагогів, їхньої готовності до безперервного професійного розвитку та роботи не лише з дітьми, які не мають проблем зі здоров'ям, але й зі школярами, що мають відхилення у його стані [25, с. 2].

А. Турчак розглядає проблему здоров'язбереження крізь призму професійної підготовки педагога, підкреслюючи, що саме професіоналізм учителя фізичної культури значною мірою визначає успішність оздоровчої діяльності закладів освіти. Дослідник зазначає, що «... одним із пріоритетних завдань нового етапу реформи системи освіти повинне стати збереження і зміцнення здоров'я дітей, учнів та студентів, формування у них понять

цінності здоров'я і здорового способу життя. Відповідальність за вирішення даної проблеми багато в чому залежить від вчителя фізичної культури, у зв'язку з чим актуалізується завдання формування його професіоналізму як певної стратегії досягнення мети – оздоровлення нації» [101, с.164].

За твердженням В. Шукатки, відповідальність за створення безпечного освітнього середовища в першу чергу покладається на вчителя фізичної культури. Дослідник підкреслює, що «в сучасних умовах реформування освіти до професіоналізму вчителя фізичної культури висуваються особливі вимоги з урахуванням найвищого рівня відповідальності за безпеку навчально-виховного процесу та специфіки організаційно-методичного забезпечення фізкультурно-оздоровчого середовища в школі» [113, с.223].

У зв'язку з цим Г. Олефір наголошує на необхідності вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої педагогічної освіти. Науковиця визначає її як «цілісний процес засвоєння й закріплення загальнопедагогічних і фахових знань, умінь, навичок, ознайомлення з передовим педагогічним досвідом» [63, с.22].

Позицію Г. Олефір підтримує Д. Пеньковець, звертаючи увагу на те, що сучасні умови актуалізують проблему якісного формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до виконання методичної функції. Дослідник зазначає, що їхня діяльність має бути спрямована на формування в учнів рухових умінь і навичок з урахуванням здоров'язбережувальних технологій та забезпечення всебічного розвитку фізичних і пов'язаних із ними психічних якостей [72, с.212].

Переважає більшість науковців зазначає, що важливим засобом всебічного виховання дітей та учнівської молоді є спортивні ігри і ігрові рухи, які забезпечують рухову активність, формують їх фізичні і особисті якості.

Дослідники Т. Вознюк [11], А. Драчук [18], А. Дубенчук [19], Б. Зубрицький [91], Л. Іванченко [27], С. Іванченко [27], А. Кашуба [34], В. Костюкевич [40], В. Лукинів [46], Ю. Остапенко [65], В. Остапенко [65], Н. Свіщук [18], О. Сініцина [91], О. Сопотницька [89], О. Сотник [91] та ін.

наголошують на важливій ролі спортивних ігор у фізичному вихованні здобувачів освіти та на необхідності якісної професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до їх цілеспрямованого використання в освітньому процесі. Опанування методики застосування ігрових видів спорту розглядається як необхідна умова ефективного розвитку рухових умінь, формування позитивної мотивації до фізичної активності та підвищення інтересу здобувачів освіти до занять фізичною культурою.

Зокрема, Т. Вознюк акцентує, що «в умовах сучасної перебудови системи вищої освіти, спрямованої на отримання якісних теоретичних знань, які б можна було використати на практиці у будь-якому куточку світу, стає завдання поглиблення основного курсу спортивних ігор. Знання історії виникнення, загальних питань техніки і тактики, основних термінів, тенденцій розвитку в світі та на Україні сучасних ігрових видів спорту сприяє розв'язанню цього завдання, дає можливість майбутнім спеціалістам брати участь не тільки у популяризації відомих у нашій країні ігор, але й у поширенні тих, які тільки роблять перші кроки в Україні» [11, с.3]. Таким чином, дослідниця підкреслює потребу ґрунтовного вивчення спортивних ігор як теоретичного, так і практичного компонента підготовки майбутніх педагогів, оскільки це розширює їхній фаховий інструментарій і сприяє розбудові ігрової культури в закладах освіти.

У своїй публікації «Фізичне виховання засобами ігрових видів спорту: аналіз сучасних підходів і тенденцій в освіті» В. Лукинів доводить, що спортивні ігри є дієвим засобом фізичного виховання, який органічно поєднує педагогічні теорії, інноваційні концепції навчання та актуальні соціальні потреби. Науковець підкреслює, що ігрові види спорту сприяють формуванню не лише фізичних якостей, а й комунікативних, стратегічних і соціально значущих умінь, що відповідає вимогам сучасної освіти.

В. Костюкевич, Т. Вознюк та А. Драчук відзначають, що спортивні та рухливі ігри є одним із найрезультативніших засобів підвищення рухової активності здобувачів освіти. Науковці підкреслюють, що різноманіття видів

спорту (баскетбол, волейбол, мініфутбол тощо) забезпечує розвиток ключових фізичних якостей – сили, швидкості, спритності й витривалості, сприяє вдосконаленню базових рухових умінь (ходьба, біг, стрибки) та стимулює всебічний фізичний і особистісний розвиток учнів. Зазначається також позитивний емоційний вплив спортивних ігор, які викликають задоволення, життєрадісність та формують у здобувачів освіти стійку мотивацію до фізичної активності [39].

Науковці Л. Рядова, М. Корчагін, О. Мкртічян та В. Коновалов одноставно підкреслюють значущість спортивних ігор у фізичному вихованні здобувачів освіти у закладах вищої освіти. На основі проведених досліджень вони довели позитивний вплив занять футболом, баскетболом, волейболом, гандболом, регбі, бейсболом, водним поло, хокеєм, софтболом, тенісом, настільним тенісом та бадмінтоном на показники здоров'я, рівень фізичної підготовленості, працездатність, фізичний і функціональний стан організму, роботу аналізаторних систем, психологічне самопочуття та когнітивні функції здобувачів освіти [82]. Дослідники роблять висновок, що спортивні ігри мають не лише тренувальний та оздоровчий ефект, але й забезпечують комплексний вплив на фізичний і психоемоційний розвиток.

Ю. Остапенко та В. Остапенко також звертають увагу на провідну роль спортивних ігор у професійному становленні майбутнього фахівця з фізичного виховання. На їхню думку, навчальні програми з ігрових видів спорту є необхідним компонентом підготовки спеціаліста, адже формують практичну компетентність, необхідну для організації фізичного виховання школярів.

Л. Іванченко та С. Іванченко пояснюють емоційну привабливість спортивних ігор і пов'язують її з високим педагогічним потенціалом ігрової діяльності. Дослідниці наголошують, що «фізичне виховання студентів на основі спортивних ігор є освітньою системою, що характеризується якісною своєрідністю цілей і завдань, особливостями їх змістової структури (зміст, предмет, мета фізичного виховання), функціональних компонентів (засоби, методи, форми організації процесу фізичного виховання, типи уроків)» [27,

с.88]. Таким чином, спортивні ігри розглядаються не як факультативний засіб підтримання рухової активності, а як окрема педагогічна система зі своїм змістом і методичними підходами.

Дослідниці також підкреслюють, що розвиток індивідуальної спортивної культури є стратегічною метою фізичного виховання. Л. Іванченко та С. Іванченко зазначають, що «це, з одного боку фізична і моральна підготовка випускників до майбутньої професійної діяльності, а з іншого – підготовка їх до використання занять фізичною культурою. Спортивні ігри – вид спортивної діяльності, спрямований на оздоровлення та фізичний розвиток» [27, с.88]. Отже, ігрові види спорту сприяють формуванню стійкої потреби у фізичній активності та здоровому способі життя, що має довготривалий виховний ефект.

На думку О. Сотник, Б. Зубрицького та О. Сініциної, для ефективного поширення спортивних ігор у закладах освіти необхідно впроваджувати комплексні та системні заходи, що включають удосконалення змісту фізичного виховання, модернізацію навчально-методичного забезпечення, підготовку кадрів і створення сприятливого спортивно-оздоровчого середовища.

Узагальнення наукових джерел засвідчує, що ігрові види спорту займають важливе місце у формуванні фізичної культури особистості. Вони відповідають сучасним потребам молоді, сприяють її фізичному, емоційному та соціальному розвитку. З огляду на це особливої актуальності набуває професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до педагогічно грамотного використання спортивних ігор у фізичному вихованні школярів.

1.2. Ігрові види спорту як засіб фізичного виховання школярів

Перш ніж перейти до характеристики спортивних ігор, що набули поширення у закладах освіти України, доцільно окреслити зміст базових понять, які становлять концептуальне підґрунтя дослідження. Нормативне тлумачення ключових термінів подане у Законі України «Про фізичну культуру і спорт», де визначено поняття «спорт» і «види спорту».

У законодавстві «*спорт*» розглядається як вид діяльності, спрямований на порівняння спортивних досягнень шляхом участі у змаганнях та відповідній підготовці до них. Офіційне визначення звучить так: «спорт – діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленостях шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них» [79]. Документ також окреслює основні напрями спорту: дитячий і дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів, олімпійський і неолімпійський спорт, військово- та службово-прикладний спорт, а також спорт осіб з інвалідністю.

Поняття «*вид спорту*» закон трактує як різновид змагальної діяльності, що має чітко визначені правила її організації та проведення: «вид спорту – це різновид змагальної діяльності у спорті, що здійснюється з дотриманням визначених правил» [79]. Види спорту групують за критеріями входження до міжнародних програм: олімпійські (включені до програми Олімпійських ігор), неолімпійські (не представлені в Олімпійських іграх), а також види спорту осіб з інвалідністю (представлені або не представлені у Паралімпійських і Дефлімпійських іграх).

Таким чином, у вітчизняному нормативному полі спорт охоплює широкий спектр напрямів, що поєднують змагальність, розвиток фізичних і психічних якостей, соціальну та культурну складову, а види спорту – це конкретизовані форми спортивної активності, відмінні правилами, структурою змагальної діяльності та вимогами до підготовки учасників.

Україна визнає достатньо широкий перелік видів спорту, серед яких: олімпійські види спорту (літні та зимові), види спорту, що не входять до програми Олімпійських ігор, спортивно-технічні та прикладні види спорту, види спорту для осіб з порушеннями слуху, зору, опорно-рухового апарату та інтелектуального розвитку (відповідно до класифікації, наведеної у додатку А).

Розкриття сутності цих понять є необхідним для подальшого аналізу місця ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів і для визначення

змістових орієнтирів професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до їх використання.

Ігрові види спорту – це змагання, в яких діяльність гравців (команди або спортсменів) регламентується чіткими правилами, які можуть обмежувати або забороняти прямий контакт між учасниками, а гравців (команди або спортсменів) прагнуть здобути перемогу над суперником. Основна мета гри – набрати максимальну кількість очок, голів або балів за відведений час.

В закладах освіти України популярні ігрові види спорту – командні, а також індивідуальні та парні.

Популярні командні ігрові види спорту: баскетбол; волейбол; водне поло; доджбол (вибивання); гандбол; футбол; хокей.

Популярні індивідуальні та парні ігрові види спорту: бадмінтон; теніс; настільний теніс.

Т. Вознюк зазначає, що історичний аналіз розвитку фізичної культури дає підстави стверджувати: сучасні спортивні ігри мають декілька витоків – видовищний, релігійний та виховний. Формування соціального інтересу до спортивних ігор ґрунтується на суспільній потребі у видовищності, яка з часом стала важливою складовою культурного життя.

До сучасної організованої форми спортивні ігри прийшли поступово. Їхнє становлення почалося на межі XIX–XX століть, коли вони набули знайомого нам структурованого формату. Поширенню спортивних ігор сприяла поява нової моделі міської культури буржуазного суспільства, що породила попит на доступні види дозвілля і розваг. Спершу спортивні ігри формувалися не як засоби фізичного вдосконалення чи гуманістичного виховання, а як діяльність, пов'язана з комерційними інтересами, суперництвом, парі та ставками.

Потужний поштовх до перетворення спортивних ігор на культурний і педагогічно значущий феномен забезпечило включення фізичного виховання до змісту шкільної освіти. Помітну роль у цьому процесі відіграв ректор коледжу Регбі Т. Арнольд (1755–1842). Він розглядав спортивні ігри як виховний засіб, що здатний спрямувати енергію сильніших і старших учнів у

constructive русло – замість домінування над молодшими вони мали ставати організаторами корисного дозвілля. Т. Арнольд був переконаний, що спортивні змагання, побудовані на дотриманні правил і дисципліни, сприяють формуванню морального розвитку, здатні виховувати відповідальність, згуртованість і взаємоповагу, а отже – підсилювати навчальні результати.

Попри століття історичного розвитку, спортивні ігри й сьогодні залишаються провідним засобом фізичного виховання. Серед багатьох методів і технологій, спрямованих на всебічний розвиток особистості, саме ігрові види спорту посідають особливе місце. Вони забезпечують збереження та зміцнення здоров'я, сприяють підвищенню фізичної та розумової працездатності, розвивають швидкість, координацію, витривалість, стратегічне мислення та соціально-комунікативні якості – ті характеристики, які мають безпосереднє значення для успішності здобувачів освіти та їхнього становлення як особистостей.

Спортивні ігри мають провідну роль з-поміж засобів фізичної культури завдяки своїй доступності та універсальності. Для їх проведення не потрібні дорогі спеціальні умови чи складне обладнання, а отже кожен здобувач освіти може долучитися до ігрової діяльності незалежно від рівня підготовленості та фізичних можливостей. Популярність спортивних ігор пояснюється також їхньою емоційною привабливістю: перемога вимагає не лише хорошої фізичної форми, а й уміння швидко мислити, прогнозувати дії суперника, демонструвати креативність, тактичне бачення та самоконтроль. Під час змагань інтрига, непередбачуваність і майстерність гравців створюють видовищність, яка захоплює як учасників, так і глядачів.

Фізіологічний і виховний потенціал спортивних ігор є комплексним. Ігрова діяльність сприяє розвитку витривалості, сили, спритності, швидкості, координації, тобто тих якостей, які визначають фізичну підготовленість особистості. Паралельно реалізується виховна функція: формуються й зміцнюються морально-вольові риси та соціально значущі навички, такі як відповідальність, самодисципліна, взаємоповага, командна взаємодія,

колективізм, рішучість, наполегливість і цілеспрямованість. Саме завдяки цьому спортивні ігри поєднують фізичний розвиток із формуванням характеру та особистісних якостей.

Командна взаємодія робить спортивні ігри також соціальним феноменом. Кожна команда виступає як мала соціальна група, у якій розподіляються ролі, встановлюються певні правила комунікації, моделі співпраці й відповідальності. Така форма організації діяльності забезпечує досвід соціальної взаємодії, який має велике значення для адаптації молоді в навчальних і соціальних спільнотах.

Становлення сучасних спортивних ігор пов'язане з добою промислової революції XIX століття, коли зміни в суспільному житті призвели до зростання потреби у змістовному дозвіллі. У цей період народні ігри почали трансформуватися у спортивні, набуваючи регулярності, організованості та правила змагань. Паралельно зросла увага глядачів, з'явилися перші вболівальники. Саме тоді почали активно розвиватися футбол, хокей, теніс, регбі, а трохи згодом – баскетбол, волейбол, гандбол та інші ігри, які поступово сформували сучасну ігрову культуру.

У сьогоденні спортивні ігри посідають важливе місце у системі фізичного виховання України. Вони інтегровані у навчальні програми різних рівнів освіти – від початкової школи до вищих навчальних закладів – і дозволяють одночасно реалізовувати освітні, оздоровчі та виховні цілі. Завдяки цьому спортивні ігри залишаються ефективним засобом гармонійного фізичного розвитку, зміцнення здоров'я та формування активної, соціально відповідальної особистості.

Зростання інтересу дітей до спортивно-ігрової діяльності спричинило появу міні-версій популярних ігор – міні-баскетболу, міні-футболу, міні-гандболу тощо. Їхня адаптація до вікових особливостей здобувачів освіти значно збагатила засоби фізичного виховання та створила умови для безпечного поступового входження дитини у світ спорту й командної гри.

Розкриваючи зміст і специфіку спортивних ігор, Т. Вознюк підкреслює їх змагальний характер, зазначаючи, що «спортивні ігри – це протиборство двох

сторін, яке проходить у рамках правил і спрямоване на досягнення переваги, що оцінюється за кількістю досягнень обумовленої мети гри». Науковиця також акцентує, що специфіка ігрової діяльності полягає в необхідності постійно коригувати намічену стратегію у відповідь на активну протидію суперника: спортсменам доводиться ухвалювати рішення в умовах дефіциту часу, швидко реагувати на зміну ігрової ситуації та обирати оптимальні прийоми. Це потребує високого рівня розвитку психофізіологічних функцій — зосередженості, периферичного зору, швидкості реакції, оперативного мислення тощо. Важливою відмінністю спортивних ігор є також багатий технічний арсенал (передачі, ведення, кидки, удари), різноманітність тактичних взаємодій у нападі й захисті та необхідність скоординованої командної взаємодії на різних етапах гри [11].

Попри величезне різноманіття спортивних ігор, між ними спостерігається як спільність, так і відмінності, що дає змогу систематизувати їх у групи. Т. Вознюк пропонує класифікацію спортивних ігор [11, с.8], яка ґрунтується на характері взаємодії між учасниками та на ігровій меті. Основними критеріями є:

- тип взаємодії гравців (взаємодія між суперниками та / або між партнерами по команді),
- спосіб досягнення результату (спільна чи індивідуальна ігрова діяльність).

З огляду на це, спортивні ігри поділяють на:

- командні, де результат залежить від узгоджених дій усіх учасників колективу;
- індивідуальні, де протидія відбувається між двома гравцями або переможець визначається сумою результатів, виконаних учасниками по черзі.

Ще одним критерієм є характер протиборства, а саме:

- спортивні ігри без безпосереднього контакту із суперником, коли результат визначається виконанням окремих ігрових дій (наприклад, серія подач або ударів);

– спортивні ігри з активною протидією, що передбачають боротьбу за володіння м'ячем, майданчиком або ігровою перевагою.

Окрему групу становлять спортивні ігри, у яких суперники змагаються по черзі та не вступають у безпосередню взаємодію один з одним, але порівняння результатів усе ж забезпечує змагальність.

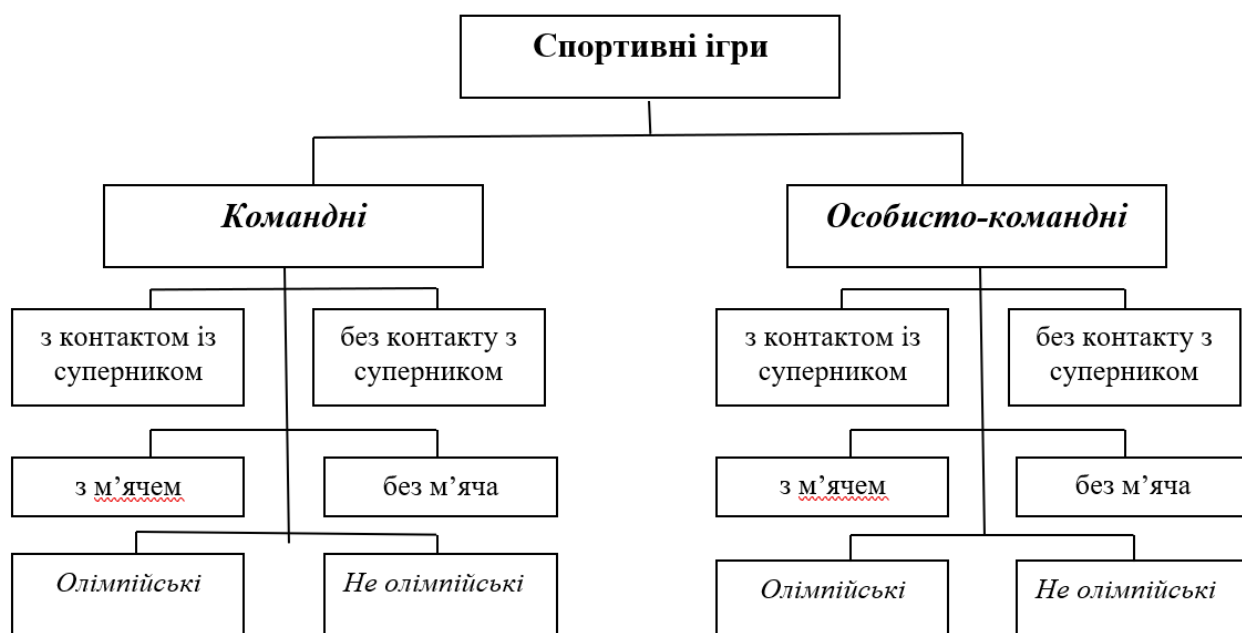

Рис. 1.1. Класифікація спортивних ігор

До першої групи спортивних ігор належать ті, у яких головним завданням є боротьба за володіння м'ячем із подальшою спробою спрямувати його у визначену ціль – зазвичай у ворота суперника. У цих іграх результативність залежить від здатності команди відбирати, утримувати й ефективно використовувати м'яч під постійним тиском з боку суперника. Такий механізм ігрової взаємодії характерний для водного поло, гандболу, регбі, футболу, хокею та інших подібних видів.

Друга група об'єднує ігри, де суперники не вступають у безпосередню боротьбу за м'яч у контакті, а виконують дії по чергово на розділених частинах майданчика – переважно через сітку. Команда, яка володіє м'ячем або іншим снарядом, намагається спрямувати його на сторону суперника так, щоб створити труднощі для його повернення. Така модель притаманна бадмінтону,

волейболу, тенісу та спорідненим видам спорту.

Окрему групу становлять спортивні ігри з почерговою участю гравців, у яких правила чітко визначають ролі, послідовність і спосіб виконання дій. У таких іграх метою є досягнення визначеної точки, зони, фігури чи об'єкта на полі. До цього класу належать бейсбол, гольф, городки, лапта та інші ігри, де результат залежить від точності, координації, сили й уміння розподіляти енергію в межах обмеженої кількості спроб.

Додатково спортивні ігри класифікують за особливостями ігрового інвентарю та способами взаємодії з ним. Найпоширенішим інвентарем є м'яч, втім у деяких видах використовуються інші предмети – шайби, кільця, кулі тощо. Контакт із ними може бути:

- безпосереднім – руками, ногами або головою;
- опосередкованим – за допомогою біт, ключок, ракеток та інших пристроїв.

У певних видах спорту застосовуються й засоби пересування (ковзани, ролики), що додають грі додаткової динаміки й складності.

Для більшості ігрових видів спорту з м'ячем характерною є фазова структура. Вона традиційно включає три стани ігрового процесу: фаза володіння м'ячем, коли команда контролює його та організовує атаквальні дії; фаза відбору м'яча, під час якої команда прагне повернути м'яч під свій контроль; нейтральна фаза, коли жодна з команд не володіє м'ячем і виникає боротьба за його заволодіння.

Фазову структуру спортивної гри доповнює поділ на ігрові ситуації. Частина з них постійно повторюється відповідно до правил і має чітку регламентацію – їх визначають як стандартні положення (наприклад, подача, кутовий, штрафний удар, удар від воріт тощо). Інша група охоплює ситуації, що виникають часто, але не прописані у правилах – їх називають *типовими*. До таких належать єдиноборства між двома гравцями, взаємодія кількох гравців проти рівної або нерівної кількості суперників на окремих ділянках майданчика (ситуації «2 проти 1», «3 проти 2» тощо).

У кожній ігровій ситуації учасники застосовують спеціальні ігрові дії, що поділяються на індивідуальні та колективні (командні).

Індивідуальні ігрові дії – це комплекс рухових та тактичних прийомів, спрямованих на розв’язання конкретної ситуації; вони бувають атаквальними або захисними залежно від фази гри.

Колективні (командні) дії – це свідомо узгоджена взаємодія двох і більше гравців, заснована на розумінні завдань команди в конкретний момент гри та потребі досягти спільного результату.

Важливу характеристику спортивних ігор становить рівень фізичного навантаження. О. Касарда, Н. Захожа, В. Захожий, С. Савчук та А. Галицька зазначають, що «за рівнем фізичного навантаження ігри бувають великої, середньої та низької інтенсивності» [93, с.124].

- *Ігри великої інтенсивності* супроводжуються виконанням значної кількості швидко-силових і координаційних рухів (біг, стрибки, подолання перешкод, метання), у яких майже всі гравці беруть активну участь.

- *Ігри середньої інтенсивності* передбачають чергування активних та відносно спокійних дій: частина учасників виконує рухові завдання, тоді як інші перебувають у статичних позиціях і спостерігають.

- *Ігри низької інтенсивності* характеризуються невисоким рівнем динамічності, включають біг у повільному темпі, чергування рухів з ходьбою та інші малорухливі дії.

Наявність у грі повторюваних типових ситуацій дає змогу здійснювати попередню підготовку гравців до їх розв’язання – шляхом систематичного відпрацювання індивідуальних і командних дій. Чим більш упорядкована та взаємоузгоджена така діяльність, тим ефективнішим є досягнення ігрової переваги.

Саме тому поряд з окремими комбінаціями у спортивних іграх застосовують системи гри – форми організації взаємодії гравців у нападі та захисті. Система гри – це цілісний спосіб ведення змагальної боротьби, у межах якого між членами команди розподіляються функції, ролі та просторово-часові

взаємодії протягом усієї гри або її окремих фаз. Вибір системи гри визначає характер командної стратегії, рівень узгодженості дій і здатність протистояти супернику.

Спортивні ігри вирізняються найбільшою варіативністю ігрових дій порівняно з іншими видами спорту, тому їх відносять до категорії ситуативних видів змагальної діяльності. Прийняття рішень у таких іграх залежить від миттєвої оцінки ситуації, непередбачуваності дій суперника та необхідності швидкої перебудови власних намірів. Кожен гравець демонструє і зовнішню, і внутрішню сторону ігрової дії. *Зовнішній аспект* пов'язаний із моторним виконанням рухового завдання, відповідністю біомеханічним закономірностям та вимогам конкретного епізоду гри. *Внутрішній аспект* – це психічні процеси, що забезпечують правильний вибір рішення: прогнозування, аналіз, тактичне мислення та швидкість реакції. Власне ці два компоненти і становлять тактику та техніку ігрових дій.

У вузькому розумінні тактика – це вибір найбільш ефективного рішення в ситуації, що склалася, а техніка – рухова форма реалізації цього рішення з урахуванням фізіологічних, біомеханічних та спортивно-педагогічних закономірностей. У ширшому розумінні тактика трактується як організація й методи ведення спортивного поединку з урахуванням усіх зовнішніх і внутрішніх обставин. Стратегія протиборства – це загальні способи досягнення перемоги в більш тривалій часовій перспективі.

Далі подано короткий огляд найпоширеніших командних спортивних ігор, зокрема баскетболу, волейболу, водного поло, доджболу (вибивання), гандболу, футболу та хокею.

Серед здобувачів освіти особливо популярним є *баскетбол*. Це командна гра, метою якої є закинути м'яч руками в кошик суперника та не допустити влучання в свій. Дві команди по 5 гравців змагаються за більшу кількість очок за понад 40 хвилин ігрового часу (4 періоди по 10 хвилин). Якщо результат гри рівний – гра продовжується у форматі овертаймів по 5 хвилин доти, доки не визначиться переможець. На майданчику одночасно перебувають 5 основних

гравців кожної команди, які можуть змінюватися резервними, кількість яких у складі команди не перевищує 12. Розміри майданчика становлять 28×15 метрів, що забезпечує оптимальний простір для ігрової діяльності.

У наукових джерелах детально описано позитивний вплив занять баскетболом на фізичний і психічний стан людини. У дослідженнях підкреслюється: «Завдяки різноманітності рухів (ходьба, біг, зупинки, повороти, стрибки, ловлення, кидки та ведення м'яча) вона сприяє зміцненню нервової системи, рухового апарату, поліпшенню обміну речовин і діяльності всіх систем організму. Водночас гра розвиває силу м'язів, спритність, швидкість та гнучкість. Розвиток цих якостей сприяє, передусім, зміцненню здоров'я і розширює діапазон рухових навичок, виховує у гравців моральні та вольові якості. Найхарактерніші риси баскетболу – колективність дій, змагальний характер ігрової діяльності, комплексний і різнобічний вплив на функції організму, висока емоційність гри. Заняття баскетболом створюють сприятливі умови не лише для розвитку фізичної сили. Граючи з м'ячем, добре розвивається координація, а після тривалих тренувань дихального апарату під час різких кидків, стрибків, пробіжок і переміщень – підвищується витривалість» [93, с.124].

Отже, баскетбол поєднує змагальність, високий рівень рухової активності та інтелектуально-тактичну складову, що робить його одним із найефективніших засобів фізичного виховання й виховання морально-вольових якостей у дітей і молоді.

Серед учнівської та студентської молоді значною популярністю користується *волейбол* – вид спорту, що поєднує високу рухову активність, інтелектуально-творчу складову та емоційність змагання. Волейбол вирізняється значним виховним потенціалом, оскільки сприяє гармонійному фізичному розвитку, формуванню моральних якостей та естетичних почуттів здобувачів освіти.

Волейбол є командною грою, у якій дві команди змагаються через сітку з метою спрямувати м'яч у зону суперника так, щоб він торкнувся майданчика

або змусити опонента припуститися помилки. Кожна команда може виконати до трьох дотиків м'яча, перш ніж повернути його на бік суперника (виняток – повторний дотик після блокування). М'яч вводиться у гру подачею з-за задньої лінії, і будь-яке затримання або кидання м'яча, а також торкання сітки вважаються порушенням. Гра складається з партій до 25 очок із перевагою у два бали; матч виграє команда, яка першою здобуде три партії. Після успішного прийому подання суперника виконується обертання гравців за годинниковою стрілкою, що забезпечує рівномірний розподіл позиційних ролей у команді.

Дослідники відзначають суттєвий оздоровчий ефект волейболу: «Характерна для волейболу швидка зміна ігрових ситуацій сприяє багатосторонньому розвитку функцій зорового, тактильного, рухового, вестибулярного і слухового аналізаторів. Оскільки під час гри у волейбол потрібно діяти виходячи із ситуації, а не за певним алгоритмом, то, безумовно, це сприяє розвитку творчого мислення гравців» [93, с.124].

Отже, волейбол поєднує розвиток фізичних якостей із тренуванням сенсорної інтеграції та когнітивних здібностей.

Водне поло також належить до динамічних командних видів спорту, однак проходить у водному середовищі, що вимагає від гравців високої витривалості та спеціальної рухової підготовки. У змаганнях беруть участь дві команди по 7 гравців (6 польових і 1 воротар), загальна кількість гравців у команді – 11–13. Мета гри полягає у тому, щоб закинути м'яч у ворота суперника і не дозволити йому зробити те саме у відповідь. Гра складається з чотирьох періодів по 8 хвилин, з короткими двоххвилинними перервами. У водному поло дозволяється будь-який стиль плавання, ведення і кидання м'яча однією рукою (двома руками має право грати лише воротар). Порушення правил карається передачею м'яча супернику, тимчасовим видаленням гравця або 5-метровим штрафним кидком.

Доджбол (вибивання) – командна спортивна гра, у якій учасники намагаються вивести суперників із гри шляхом кидання в них м'ячем. Основна мета – «вибити» всіх гравців іншої команди, уникаючи влучань у себе. Гравець

вибуває після потрапляння м'яча в тіло; якщо ж м'яч ловить гравець протилежної команди, у грі залишається той, хто кидав, а вибуває той, хто спіймав. Доджбол вимагає від учасників високої швидкості реакції, координації, тактичного мислення, уміння діяти злагоджено у команді та передбачати дії суперника.

Гандбол – командна спортивна гра з м'ячем, у якій на майданчику змагаються команди по 7 гравців (6 польових гравців і воротар). Гра відбувається переважно руками, проте допускається контроль м'яча окремими частинами тіла (головою, корпусом, стегном). Мета гри – якомогабільше разів закинути м'яч у ворота суперника, розмір яких становить 3×2 м. Матч складається з двох таймів по 30 хвилин; між таймами передбачена десятихвилинна перерва. Змагання проводяться у спортивному залі на майданчику 40×20 м. Шестиметрова зона перед воротами є виключною територією воротаря-захисника, що суттєво впливає на тактичну побудову гри.

Футбол є одним із найпоширеніших командних видів спорту у світі та характеризується високим рівнем змагальності й динаміки гри. Змагання відбуваються на прямокутному ігровому полі, на протилежних кінцях якого розміщені ворота двох команд. У матчі беруть участь дві команди, по 11 гравців у кожній, включно з воротарем, який є єдиним гравцем, що має право торкатися м'яча руками в межах штрафного майданчика. Головна мета гри полягає в тому, щоб спрямувати сферичний м'яч у ворота суперника, водночас перешкоджаючи іншій команді зробити те саме. Під час ігрових дій футболісти використовують переважно ноги для передач, ударів і ведення м'яча, але допускається також застосування корпусу та голови. Технічне виконання рухових дій поєднується з тактичними рішеннями, що залежать від ігрової ситуації, позиційної побудови та колективної взаємодії гравців. Переможцем оголошується команда, яка до завершення матчу забила більше м'ячів у ворота суперника. Якщо ж обидві команди завершують гру з однаковою кількістю голів, фіксується нічийний результат або передбачаються додаткові етапи визначення переможця – додатковий час або серія пенальті, залежно від

регламенту змагання.

Останнім часом серед розмаїття спортивних ігор великої популярності за своєю масовістю й захопленістю, завдяки його доступності, надто швидкому темпу, швидкій зміні подій на майданчику займає *міні-футбол*. Міні-футбол може проводитися як на свіжому повітрі, так і в спортивному залі, що сприяє зміцненню нервової системи, рухового апарату, покращенню роботи дихальної та серцево-судинної систем, поліпшенню обміну речовин в організмі.

Хокей належить до динамічних командних ігрових видів спорту, що поєднують високі швидкості, силу, точність та злагоджені командні дії. Гра проводиться на льодовій арені, де дві команди по шість гравців (п'ять польових і воротар) змагаються за право закинути шайбу у ворота суперника за допомогою клюшок. Досягнення результату ґрунтується на поєднанні індивідуальних технічних дій – ведення, маневрування, ударів – та колективної взаємодії, що включає передачі шайби між партнерами, тактичні перебудови та швидку реакцію на зміну ігрової ситуації. Матч складається з трьох періодів тривалістю 20 хвилин кожен; між періодами передбачені перерви по 17 хвилин.

Нижче подано розширену характеристику деяких індивідуальних та парних ігрових видів спорту, поширених у закладах освіти.

Бадмінтон – ігровий вид спорту, у якому суперники взаємодіють через сітку, намагаючись направити волан у межі ігрового майданчика на стороні суперника та не дозволити йому зробити те саме у відповідь. Змагатися можуть двоє або четверо гравців. Для одиночної гри використовують майданчик $13,4 \times 5,18$ м, для парної – $13,4 \times 6,1$ м. Простір поділений сіткою, встановленою на висоті 1,55 м. На обох половинах майданчика наносяться розмежувальні лінії, що визначають допустимі для подачі зони; вони мають ширину 4 см і виконуються білою або жовтою фарбою. Волан важить 4,5–7 г, а ракетка, за будовою подібна до тенісної, має вагу приблизно 135–190 г. Успіх у грі залежить від швидкості реакції, координації, точності ударів, уміння прогнозувати дії суперника та підтримувати тактичну ініціативу.

Теніс належить до індивідуальних і парних ігрових видів спорту, у яких

змагаються або двоє спортсменів (одиначна гра), або дві команди по двоє гравців (парна гра). Протиборство відбувається на прямокутному майданчику, поділеному сіткою, а головна мета полягає в тому, щоб за допомогою ракетки спрямувати м'яч на половину суперника так, щоб той не зміг повернути його у межах корту. Тобто перемогу забезпечує точне, контрольоване та тактично вмотивоване спрямування м'яча, яке унеможливорює успішну відповідь суперника та не допускає виходу м'яча за межі ігрового майданчика.

Ефективна гра у теніс передбачає поєднання точності ударів, різноманітності траєкторій, швидкості переміщення, передбачення дій суперника та вміння обирати оптимальні тактичні рішення в умовах швидкої зміни ігрових ситуацій.

Настільний теніс – спортивна гра, яка може проходити між суперниками або двома парами суперників і в якій використовуються спеціальні ракетки та ігровий стіл, розмежований сіткою навпіл. Кожен гравець повинен відбити м'яч після одного відскоку на своїй половині столу. Очко присуджується, коли суперник не може відбити м'яч, який відскочив на його половину столу, згідно з правилами. Гра продовжується до 11 очок, щоб виграти партію.

При грі пара на пару подача в настільному тенісі відрізняється від звичайної тільки тим, що в парових іграх необхідно, щоби м'яч торкнувся спочатку правої сторони напівмайданчика гравця, що подає, а потім правої сторони напівмайданчика приймаючого гравця.

При використанні на заняттях ігрових видів спорту важливо визначитися з фізичним навантаженням, яке має регулюватися педагогом. Він має регулювати розмір дистанції, зменшення чи збільшення кількості та складності правил і перешкод, введення коротких пауз для відпочинку та аналізу помилок.

Отже, фізична культура як навчальна дисципліна передбачає реалізацію завдань фізичного виховання та формування фізичної культури особистості.

Фізичне виховання розглядається як цілісна система соціально-педагогічних заходів, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я людини, підвищення її фізичної підготовленості, розвиток життєво необхідних рухових

умінь та гармонійне формування особистості. Його провідним призначенням є забезпечення повноцінного фізичного розвитку індивіда, удосконалення морфологічних і функціональних можливостей організму, що створює основу для високої працездатності та активної життєдіяльності. Найбільш повно завдання фізичного виховання реалізуються в освітньому процесі на уроках фізичної культури, де педагог цілеспрямовано впливає як на фізичні, так і на духовно-вольові якості учнів, формуючи передумови для їх успішної діяльності у різних сферах життя.

Фізична культура – це не лише сукупність рухових дій та фізичних вправ, а сформована індивідуальна модель здорового способу життя, що передбачає активну роботу людини про власне фізичне, психічне й соціальне благополуччя. Вона охоплює розвиток форм і функцій організму, розширення фізичних можливостей, оволодіння руховими навичками та вміннями, а також ціннісне ставлення до фізичної активності як до невід’ємного елемента загальної культури особистості.

Схарактеризовані нами ігрові види спорту сприяють фізичному, психоемоційному розвитку особистості школяра, її соціальній адаптації, емоційній стійкості, формують навички роботи в команді і обов’язково мають використовуватися вчителем фізичної культури у професійній діяльності. Вчителя фізичної культури при використанні на заняттях ігрових видів спорту важливо враховувати вік школярів, стан здоров’я, рівень фізичної підготовленості, функціональний стан систем і аналізаторів, індивідуальні уподобання, мотивацію до занять.

1.3. Готовність до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів як мета й результат педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури

Сучасні соціальні трансформації, посилені воєнними подіями в Україні, актуалізують питання якісної професійної підготовки майбутніх педагогів і

забезпечення їхнього подальшого професійного розвитку. Саме педагогові належить ключова суспільна місія — навчання й виховання підростаючих поколінь, формування стійких моральних орієнтирів, соціальної відповідальності та здатності протистояти викликам часу. У таких умовах вимоги до професійної та особистісної зрілості вчителя зростають, а сама педагогічна професія набуває не лише освітнього, а й гуманітарно-державотворчого значення.

О. Дубасенюк, спираючись на концептуальні позиції провідних українських науковців (І. Зязюна, В. Семиченко, Л. Хомич та ін.), підкреслює поступовість становлення педагога та пропонує поетапну модель професійного розвитку, у межах якої:

- бажання та усвідомлений вибір педагогічної професії ґрунтуються на врахуванні індивідуально-психологічних особливостей та внутрішньої мотивації;

- професійна підготовка орієнтована на формування професійно-педагогічної спрямованості, науково-педагогічних знань, умінь і навичок, а також досвіду теоретичного та практичного розв’язання освітніх і виховних завдань;

- професійна адаптація передбачає входження у професію, прийняття нової соціальної ролі, визначення власної професійної позиції, формування особистісних і професійних характеристик та досвіду самостійної педагогічної діяльності;

- професіоналізація пов’язана з інтеграцією особистісних та професійних якостей у стабільну систему професійно значущих рис, що забезпечує якісне виконання педагогічних функцій;

- професійна майстерність проявляється у повній самореалізації фахівця, динамічному особистісному зростанні та розвитку творчого потенціалу у професійній діяльності;

- професійна компетентність охоплює високий рівень володіння знаннями, уміннями, навичками й досвідом, наявність ціннісних орієнтацій та

здатність до впровадження інноваційних стратегій навчання й виховання;

– неперервна самоосвіта – цепостійне прагнення до самовдосконалення, розвиток акме-зрілості, потреба в особистісному й професійному зростанні [21, с. 9–10].

На професійну підготовку майбутнього фахівця орієнтовані професійне навчання і освіта. Професійна освіта і навчання – це процес надання та удосконалення професійних знань, вмінь, навичок працівників, необхідність для забезпечення їх продуктивної діяльності.

У Професійному стандарті «Вчитель закладу загальної середньої освіти» зазначено, що *«мета професійної діяльності вчителя* полягає в організації навчання та виховання здобувачів освіти під час здобуття ними повної загальної середньої освіти шляхом формування у них ключових компетентностей і світогляду на основі загальнолюдських і національних цінностей, а також розвитку інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, необхідних для успішної самореалізації та продовження навчання»[80].

Значна роль у вихованні підростаючих поколінь, у збереженні та зміцненні їх здоров'я, формуванні здорового способу життя та цінностей здоров'я належить фізичній культурі – навчальній дисципліні, яка вивчається в базовій середній школі та вчителю фізичної культури.

О. Ханікянц підкреслює, що вчитель фізичної культури – це не просто фахівець, який володіє спортивними знаннями та технікою, а «педагогічний працівник високої культури, великої душі і доброго серця, провідник ідей державотворення, який має спеціальну підготовку і професійно проводить навчально-виховну роботу в освітньо-виховних закладах середньої освіти, спрямовану на формування у дітей і молоді фізичного та морального здоров'я, підготовку до ведення активного способу життя» [104].

Науковець також звертає увагу на надзвичайно важливу соціальну місію вчителя фізичної культури, яка полягає у «передачі молодому поколінню необхідних науково обґрунтованих знань про здоров'я і засоби його зміцнення, про шляхи і методи протидії хворобам, у формуванні вмінь і навичок зміцнення

здоров'я, запобігання його порушення, про методики досягнення високої працездатності та тривалої творчої й активної життєдіяльності» [104].

Як підкреслює О. Дубасенюк, професійне становлення педагога відбувається у процесі формування та розвитку його професійної компетентності й реалізації інтегративних ролей — консультанта, наставника, методиста, експерта тощо. Дослідниця наголошує, що сучасний педагог має бути здатним організувати навчання так, щоб учні виступали активними суб'єктами освітнього процесу, здатними прогнозувати власну діяльність і результати навчання [21, с. 11].

Ігрові види спорту відіграють важливу роль у збереженні та зміцненні здоров'я підлітків, оскільки викликають природну цікавість, створюють високу мотивацію й емоційне залучення, забезпечують різнобічний фізичний розвиток, сприяють формуванню навичок командної взаємодії, лідерства, відповідальності та емоційної стабільності. Тому включення спортивних ігор у систему фізичного виховання школярів є одним із найефективніших шляхів вирішення оздоровчих, виховних та освітніх завдань.

Результативність фізичного виховання підростаючих поколінь безпосередньо залежить від професіоналізму вчителя фізичної культури — рівня його методичної підготовленості, педагогічної майстерності, уміння створювати здоров'язбережувальне освітнє середовище та мотивувати дітей до рухової активності. Тому під час здобуття професійної освіти майбутні вчителі фізичної культури повинні набувати готовності до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів, що передбачає оволодіння методикою навчання різним видам спортивних ігор, розуміння їх педагогічного потенціалу та вміння адаптувати їх до вікових і індивідуальних особливостей дітей.

У «Енциклопедії освіти» за редакцією В. Кременя поняття «педагогічна освіта» визначено як «систему підготовки спеціалістів дошкільної, початкової та середньої освіти». У ширшому вимірі під цим терміном розуміють професійну підготовку всіх учасників освітнього процесу, діяльність яких

пов'язана з навчанням і вихованням молоді. Наголошується, що педагогічна освіта охоплює підготовку науково-педагогічних кадрів для закладів загальної середньої освіти та інших навчально-виховних інституцій, яку здійснюють університети, інститути та педагогічні училища [22, с. 646]. Таким чином, педагогічна освіта виступає як цілісна система формування фахівців, здатних забезпечувати навчання й виховання молодого покоління.

Розглядаючи специфіку професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, Д. Бермудес пропонує чітко розмежовувати поняття «підготовка» та «готовність». Дослідник підкреслює, що «підготовка» — це процес, який відбувається в часі та просторі й провадиться в навчальних закладах за затвердженими планами та програмами, тоді як «готовність» — це здатність людини до певної діяльності [4, с. 201]. Тобто навчання майбутнього педагога не гарантує автоматичного формування готовності до професійної діяльності — вона постає як результат внутрішньої інтеграції знань, умінь, особистісних якостей і ціннісних переконань.

Цю позицію послідовно розвиває О. Безкопильний, який розглядає «підготовку» як «систему, для якої характерний взаємозв'язок і взаємодія структурних компонентів, сукупність яких забезпечує формування особистості студента відповідно до поставленої мети вищої освіти, а також процес формування комплексу спеціальних знань, умінь і навичок відповідно до майбутньої професійної діяльності» [3, с. 65]. Отже, підготовка майбутнього фахівця — це не лише передавання знань, а цілеспрямоване створення умов для становлення особистості педагога.

У Законі України «Про вищу освіту» поняття «професійна підготовка» трактується коротко і нормативно — як «здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю» [76]. Це визначення фіксує юридичну суть результату, однак не розкриває внутрішніх педагогічних процесів, що забезпечують формування професійності.

У Педагогічному словнику М. Ярмаченка професійна підготовка подається ширше — як сукупність спеціальних знань, умінь, навичок,

професійно значущих якостей, трудового досвіду та норм поведінки, що забезпечують можливість успішної діяльності за обраною професією; а також як процес повідомлення учням відповідних знань і вмінь [69]. Таким чином, професійна підготовка включає і результат, і шлях його досягнення.

У словнику-довіднику з професійної підготовки за ред. А. Семенової представлено комплексне бачення підготовки студента до професії вчителя – як загальнопедагогічної підготовки в системі вищої педагогічної освіти, що охоплює: вивчення структури професійної діяльності та особистості вчителя; опанування науково-теоретичних основ формування особистості педагога; визначення змісту педагогічної освіти, кола загальнопедагогічних знань і вмінь, якими має володіти студент; пошук шляхів удосконалення навчально-виховного процесу з педагогічних дисциплін [86, с. 139].

Науковиця Л. Сущенко пропонує розглядати професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури як багатовимірний і динамічний процес, що реалізується у закладах вищої освіти та ґрунтується на науково й методично обґрунтованих заходах. На її переконання, професійна підготовка має бути спрямована на формування у здобувача освіти такого рівня професійної компетентності, який забезпечить здатність організовувати фізичне виховання різних груп населення та успішно діяти в усіх ланках фізкультурного руху з урахуванням сучасних вимог ринку праці [95]. Тобто акцент ставиться не лише на засвоєнні змісту навчальних дисциплін, а й на здатності застосовувати здобуті знання у реальних соціально-професійних умовах.

І. Шаповалова розглядає професійну підготовку майбутнього вчителя фізичної культури як «процес формування самостійної, енергійної особистості, здатної до професійного самовдосконалення, що виявляється в самоаналізі та саморозвитку, самоосвіті, здатності до креативного мислення та творчого застосування студентами здобутих знань» [109, с. 205]. Таким чином, у фокусі цієї концепції – розвиток активної, відповідальної й автономної особистості, для якої професійна діяльність є не лише сферою застосування знань, а й простором постійного зростання та професійного самотворення.

У цьому дослідженні ми спираємося на позицію А. Кашуби, який визначає підготовку майбутнього вчителя фізичної культури як цілеспрямований і спеціально організований процес, що включає систему організаційних і навчально-виховних заходів та відповідні педагогічні умови, спрямовані на забезпечення здобувача освіти знаннями з фізичної культури й формування на їх основі професійних компетентностей для здійснення майбутньої педагогічної діяльності відповідно до компетентнісного підходу [34]. У цьому трактуванні наголошується на необхідності цілісності та системності професійної підготовки, а також на провідній ролі педагогічних умов у формуванні майбутнього фахівця.

Поруч із поняттям «професійна підготовка» у науковому дискурсі закономірно постає похідне від нього поняття «*готовність*», яке відображає результат і водночас внутрішній стан майбутнього фахівця.

У словнику-довіднику з професійної підготовки за ред. А. Семенової «готовність» визначається як «цілісне утворення, що характеризує емотивно-когнітивну та вольову мобілізаційність суб'єкта в момент його включення в діяльність певної спрямованості. Готовність не є природженою, вона виникає в результаті певного досвіду людини, що базується на формуванні її позитивного відношення до вибраної діяльності, усвідомленні мотивів та потреб в них, об'єктивації її предмету і способів взаємодії з ним» [86, с. 108]. Таким чином, готовність передбачає цілісне внутрішнє налаштування особистості на діяльність, що спирається на набуті знання, досвід і професійні мотиви.

Л. Ареф'єва трактує професійну готовність майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту як цілісний стан особистості, що відображає її професійну спрямованість, усвідомленість, сформовану професійну позицію та рівень оволодіння професійно-педагогічними навичками [1, с. 22]. У цій інтерпретації наголошується на гармонійній єдності мотиваційного, когнітивного та діяльнісного компонентів.

Схожої позиції дотримується С. Тарасова, розглядаючи готовність до професійної діяльності як «інтегроване педагогічною системою утворення

особистості, що характеризує її активність при підготовці та залученні до діяльності» [97, с. 202]. Тут акцент зміщується на здатність майбутнього педагога не лише володіти знаннями, а й активно включатися у професійні ситуації та застосовувати їх практично.

У нашому дослідженні ми спираємося на визначення М. Данилко, який трактує «готовність майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності» як «інтегративний стан особистості, що включає оптимальну систему знань, умінь, навичок, потреб, мотивів і здібностей, тобто все те, що складає професійні якості фахівця та його ставлення до діяльності» [15, с. 2]. Це визначення підкреслює нерозривність між професійною компетентністю та особистісною зрілістю майбутнього педагога.

Спираючись на аналіз наведених наукових підходів і зважаючи на специфіку професійної діяльності вчителя фізичної культури, ми визначаємо *готовність майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів* як: результат спеціальної професійної підготовки та водночас особистісну якість, що формується й розвивається; інтегральний показник професійно-педагогічних знань, умінь і навичок; стійку мотивацію і внутрішню потребу застосовувати ігрові види спорту як засіб фізичного виховання школярів.

У процесі дослідження нами виокремлено структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів. До її змісту входять чотири взаємопов'язані блоки: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний. Кожен із них відіграє самостійну роль, але лише їх цілісна єдність забезпечує реальну здатність учителя застосовувати ігрові види спорту у професійній діяльності.

У науковій традиції для визначення та оцінки певного явища використовується критерій (від грец. *kriterion* – «засіб судження») – ознака, що дозволяє класифікувати педагогічні об'єкти та забезпечувати їх якісну й кількісну характеристику. Тому аналіз сформованості готовності майбутніх

учителів фізичної культури здійснюється на основі визначених критеріїв та відповідних показників.

Критерії та показники готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів охоплюють:

– *Мотиваційно-ціннісний критерій*– відображає ступінь особистісної та професійної мотивації до фізичного самовдосконалення, ціннісне ставлення студентів до навчання та майбутньої професійної діяльності, орієнтацію на суб'єкт-суб'єктну взаємодію з учнями, бажання до самореалізації та утвердження у професії.

– *Когнітивно-пізнавальний критерій*– відображає рівень обізнаності студентів з теоретичними і методичними засадами фізичного виховання, особливостями використання ігрових видів спорту, сучасними формами й інноваційними методами організації та проведення спортивних занять і змагань.

– *Діяльнісно-практичний критерій*– показує здатність застосовувати професійні уміння й навички у процесі використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів, а також спроможність до застосування нових форм професійного розвитку і саморозвитку.

– *Особистісно-рефлексивний критерій*– характеризує особистісні якості майбутнього вчителя фізичної культури, що забезпечують ефективне виконання професійної діяльності та її осмислення, зокрема в частині оцінювання власних результатів і необхідності вдосконалення підходів до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів.

Показники сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів базової середньої школи конкретизовані відповідно до визначених критеріїв (рис. 1.2).

На основі критеріїв та показників нами визначено рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у

фізичному вихованні школярів: *високий, середній, низький*.

Низький рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів проявляється у відсутності стійкої професійної спрямованості та розуміння суспільної значущості діяльності вчителя фізичної культури, слабкому інтересі до застосування засобів і методів навчання та низькій мотивації до професійного саморозвитку. Студенти не володіють належним науково-термінологічним апаратом і не орієнтуються у питаннях використання ігрових видів спорту, демонструють мінімальні рухові, комунікативні, організаційні та проектувальні уміння, що є недостатніми для професійної діяльності. Фізичні якості, емоційний інтелект і педагогічна комунікація розвинені на недостатньому рівні, що ускладнює реалізацію професійних функцій і ефективну взаємодію з учнями та колективом.

За мотиваційним критерієм • професійна спрямованість студентів на застосування ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів; • усвідомлення суспільної вагомості професійної діяльності вчителя фізичної культури; • розуміння значущості ігрових видів спорту для гармонійного фізичного розвитку школярів; • стійкий інтерес до застосування ігрових видів спорту у професійній діяльності; • позитивна мотивація до професійного й особистісного самовдосконалення в напрямі використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів.	За когнітивно-пізнавальним критерієм • всебічність, системність і глибина теоретичних знань щодо методологічних основ застосування ігрових видів спорту; • розуміння їх сутності, специфіки та педагогічного потенціалу у фізичному вихованні школярів; • володіння науково-термінологічним апаратом у галузі фізичного виховання й спортивних ігор; • обізнаність із сучасною науково-методичною літературою та нормативними документами, що регламентують фізичне виховання в закладах освіти.
За діяльнісно-практичним критерієм • ступінь сформованості рухових умінь і навичок, необхідних для демонстрації технічних елементів ігрових видів спорту; • гностичні, комунікативні, конструктивні, організаційні й проєктувальні вміння, що забезпечують планування, організацію та проведення занять і змагань з ігрових видів спорту; • спроможність добирати педагогічні методи, прийоми й інструменти відповідно до вікових, фізичних та індивідуальних особливостей школярів; • готовність застосовувати інноваційні форми професійного розвитку та саморозвитку.	За особистісно-рефлексивним критерієм • сформованість фізичних якостей (сили, швидкісних здібностей, витривалості, гнучкості, спритності), необхідних для професійної діяльності вчителя фізичної культури; • рівень розвитку емоційного інтелекту, що проявляється у здатності розпізнавати, інтерпретувати та регулювати власні й чужі емоційні стани; • педагогічна комунікація, що відображає вміння вибудовувати конструктивну взаємодію із здобувачами освіти, сприяти їх активності й самовираженню; • здатність до рефлексії результатів власної професійної діяльності, прагнення до самовдосконалення та саморозвитку; • професійна самоідентифікація та стійке позитивне ставлення до соціальної значущості вчителя фізичної культури й підвищення престижу професії в суспільстві.

Рис. 1.2. Показники сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів в базовій середній школі

Середній рівень готовності характеризується наявністю професійної спрямованості та усвідомленням значення діяльності вчителя фізичної культури, інтересом до використання засобів і методів навчання та позитивною мотивацією до самовдосконалення у напрямі спортивних ігор. Знання про ігрові види спорту мають фрагментарний і несистемний характер, хоча студенти здатні оперувати термінологією у стандартних ситуаціях і знайомі з відповідною літературою. Рухові, гностичні, комунікативні, конструктивні, організаційні та проєктувальні уміння сформовані на достатньому рівні, але ще

не забезпечують власного професійного стилю. Фізичні якості, емоційний інтелект та педагогічна комунікація розвинені на функціонально достатньому рівні, що дозволяє виконувати професійні обов'язки, проте не повною мірою реалізовувати потенціал.

Високий рівень готовності свідчить про виражену професійну спрямованість і стійкий інтерес до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів, чітке усвідомлення суспільної значущості професійної діяльності та високу мотивацію до самовдосконалення. Студенти демонструють ґрунтовні, системні знання щодо спортивних ігор, володіють термінологією, орієнтуються в наукових джерелах і розуміють роль спортивних ігор у фізичному вихованні. Рухові вміння відповідають вищому рівню майстерності, що дозволяє гнучко адаптувати їх до реальних умов гри. ґностичні, комунікативні, конструктивні, організаційні та проєктувальні уміння сформовані в повному обсязі, наявний власний професійний стиль практичної діяльності. Високий рівень розвитку фізичних якостей, емоційного інтелекту та педагогічної комунікації забезпечує здатність організовувати фізичне виховання школярів на високому методичному рівні, ефективно взаємодіяти з учнями, колегами та адміністрацією, а також усвідомлену орієнтацію на підвищення престижу професії в суспільстві.

Отже, *готовність майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів* доцільно трактувати як багатовимірне інтегральне утворення, у якому поєднуються професійно значущі особистісні якості, система психологічних характеристик, фахові знання, уміння та практичні навички. Саме синтез цих компонентів визначає здатність майбутнього вчителя методично ґрамотно, безпечно й результативно застосовувати ігрові види спорту у фізичному вихованні учнів основної школи, забезпечуючи не лише фізичний розвиток дитини, а й формування командної взаємодії, стресостійкості, мотивації до рухової активності та культури здоров'я.

Згідно з результатами дослідження О. Сопотницької, структура

готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності у спортивних іграх ґрунтується на педагогічних підходах, що виступають методологічним фундаментом професійного становлення та орієнтують фахівця на реалізацію взаємопов'язаних освітніх цілей відповідно до сучасних вимог педагогічної парадигми [87, с.154].

Спираючись на концептуальні підходи, запропоновані О. Сопотницькою, а також враховуючи специфіку діяльності вчителя фізичної культури в закладах загальної середньої освіти, вважаємо, що структура готовності до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів неможлива без урахування сукупності взаємодоповнювальних педагогічних підходів, а саме: компетентнісного, особистісно орієнтованого, акмеологічного та діяльнісного.

Кожен із них виконує свою функцію в підготовці майбутнього фахівця:

Компетентнісний підхід забезпечує спрямування професійної підготовки на формування цілісної системи знань, умінь і досвіду, необхідних для ефективного використання ігрових видів спорту; акцентує на практичній результативності та здатності вирішувати реальні педагогічні завдання.

Особистісно орієнтований підхід підкреслює унікальність студента як суб'єкта професійного розвитку, зосереджує увагу на індивідуальній траєкторії навчання, мотиваційній сфері та формуванні ціннісного ставлення до професійної діяльності.

Акмеологічний підхід формує прагнення до самовдосконалення, професійної зрілості та досягнення максимально можливого особистісного й професійного розвитку у сфері фізичного виховання.

Діяльнісний підхід наголошує на активній участі майбутніх учителів у реальних та змодельованих професійних ситуаціях, що забезпечує перехід від теоретичних знань до практичних дій.

Застосування цих підходів у взаємодоповненні створює методологічно узгоджену основу для підготовки майбутніх учителів фізичної культури, здатних ефективно організовувати фізичне виховання школярів через ігрові види спорту, адаптуючись до сучасних освітніх викликів і запитів учнів.

1.4. Педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх учителів до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів

Сучасні трансформації вищої освіти, зумовлені впровадженням нових стандартів, реалізацією концепції Нової української школи та зростаючими вимогами ринку праці, вимагають перегляду та оновлення підходів до професійної підготовки майбутніх педагогів. Оновлення змісту й технологій підготовки має базуватися на засадах людиноцентризму, педагогіки партнерства й суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладачів і студентів, що орієнтує освітній процес на розвиток особистості здобувача освіти та його активну професійну самореалізацію.

У цьому контексті підготовка майбутніх учителів до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів має здійснюватися не стихійно, а на основі науково продуманого проектування педагогічного процесу. Одним із визначальних аспектів організації такої підготовки є чітке встановлення педагогічних умов, які забезпечують її результативність.

У межах нашого дослідження *педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів* трактуються як сукупність вимог та обставин освітнього процесу, що виникають унаслідок цілеспрямованого відбору, конструювання та використання змісту, форм, методів і засобів навчання для досягнення стратегічної мети – ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів.

Опрацювання наукових джерел дало можливість теоретично визначити педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів, як-от:

– особистісно-професійна мотивація студентів на фізичне самовдосконалення;

– удосконалення самостійної роботи майбутніх фахівців в опануванні ігрових видів спорту на основі особистісно орієнтованого навчання;

– розробка та впровадження комплексу тренувальних вправ у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів;

– впровадження нових форм професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури.

Кожна умова виконує функцію цілеспрямованого впливу на відповідний структурний компонент готовності здобувачів освіти: перша – на мотиваційно-ціннісний, друга – на когнітивно-пізнавальний, третя – на діяльнісно-практичний, четверта – на особистісно-рефлексивний. Сукупна реалізація цих умов забезпечує цілісну внутрішню та зовнішню готовність майбутнього вчителя фізичної культури ефективно застосовувати ігрові види спорту у фізичному вихованні школярів.

Нижче буде подано детальне розкриття кожної педагогічної умови.

Умова 1. Особистісно-професійна мотивація студентів на фізичне самовдосконалення.

У психолого-педагогічній науці поняття «мотив» охоплює такі внутрішні спонукальні чинники, як потреби, інтереси, схильності, прагнення, захоплення, особистісні ідеали й переконання, соціальні настанови та ціннісні орієнтації. Мотиви формують стійку внутрішню структуру особистості й визначають характер її діяльності. Саме вони зумовлюють спрямованість поведінки людини, визначаючи, навіщо й заради чого вона навчається, удосконалюється й діє.

У фізичному вихованні врахування провідних мотивів є визначальною умовою ефективної організації освітнього процесу. Саме мотиви забезпечують цілеспрямовану активність здобувача освіти, сприяють розкриттю його здібностей та професійній самореалізації. Тому формування й підтримання позитивної мотивації до фізичного виховання має бути невід’ємною складовою фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Ключовим чинником, що впливає на мотивацію студентів, виступає процес оволодіння знаннями, уміннями й навичками. Зацікавлення студентів фізичною культурою не виникає стихійно – його можна цілеспрямовано посилювати шляхом впливу на окремі мотиви та на мотиваційну сферу в цілому. В умовах особистісно орієнтованого навчання особливо важливо враховувати неповторність кожного здобувача освіти – індивідуальні особливості мислення, сприймання, пам'яті, темпераменту, здібностей, інтересів і характеру.

Однією з головних цілей формування мотивації до фізичного виховання є розвиток мотивації досягнення, яка спонукає здобувача освіти ставити перед собою реалістичні, але складні цілі, долати труднощі та прагнути зростання.

Майбутні вчителі фізичної культури мають чітко усвідомити, що сучасне суспільство очікує від фахівця високої професійної підготовленості й особистісної зрілості. Саме тому сформована мотиваційна сфера є критично важливою для їхньої подальшої професійної діяльності.

Насамперед для успішної реалізації педагогічної діяльності майбутньому вчителю фізичної культури необхідні такі провідні мотиви й особистісні якості, як інтерес до фізичної культури та спорту, внутрішня готовність працювати з дітьми, переконання в суспільній значущості фізичного виховання молоді, почуття відповідальності за результати своєї праці, а також послідовне прагнення до професійного й особистісного самовдосконалення.

Відповідно до професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» *професійна компетентність* вчителя фізичної культури охоплює знання, уміння, навички та особистісні якості, які дозволяють ефективно організувати освітній процес, а саме: *предметно-методичну компетентність* (вміння організувати освітній процес, демонструвати вправи, якісно пояснювати та аналізувати дії учнів); *психологічну компетентність* (розуміння психологічних особливостей учнів, вміння керувати освітнім процесом); *інформаційно-цифрова компетентність* (вміння використовувати сучасні цифрові інструменти та технології); *комунікативна компетентність* (вміння здійснювати ефективне спілкування зі здобувачами

освіти, колегами та батьками, чіткість пояснень та вербальний вплив); *здоров'язбережувальна компетентність* (вміння формувати у здобувачів освіти культуру здорового способу життя та дбати про власне здоров'я, бути прикладом для школярів); *емоційно-етична компетентність* (формування позитивних емоцій, адекватне реагування на поведінку школярів та підтримка дисципліни); *педагогічне партнерство* (побудова партнерських стосунків з усіма учасниками освітнього процесу); *інклюзивна компетентність* (забезпечення умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами).

Майбутній вчитель фізичної культури має подбати про розвиток належний рівень сформованості *особистісних та фізичних якостей*, як-от : *психомоторні якості* (високий рівень фізичної підготовки, що включає силу, гнучкість, швидкість реакції, концентрацію уваги); *мнемічні якості* (швидке і міцне запам'ятовування, що дозволяє запам'ятовувати індивідуальні помилки школярів для подальшого їх виправляння); моральна позиція (високі моральні якості, які є прикладом для школярів).

Лекційні, практичні та самостійні заняття в закладі вищої освіти відіграють важливу роль у поступовому формуванні внутрішньої мотивації студентів до систематичних занять фізичними вправами. Регулярна участь у різних формах навчальної діяльності сприяє тому, що ситуативні мотиви переходять у стійку потребу в руховій активності та усвідомлене ставлення до фізичного самовдосконалення.

На формування інтересу та мотивації здобувачів освіти до активної рухової діяльності впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники. Серед об'єктивних умов – рівень фізичного здоров'я студентів, матеріально-технічне забезпечення спортивної інфраструктури, наявність сучасного обладнання. Водночас не менш вагому роль відіграють суб'єктивні чинники – особистість викладача, його професійна майстерність і харизма, позитивна комунікація зі студентами, а також загальний успіх педагогічної взаємодії.

Частота, тривалість і емоційна насиченість занять формують у студентів стаке позитивне ставлення до фізичної культури та сприяють усвідомленню

того, що фізичні вправи є не лише засобом зміцнення здоров'я, а й важливою складовою способу життя, професійного іміджу та особистісного благополуччя майбутнього вчителя фізичної культури.

Умова 2. Удосконалення самостійної роботи майбутніх фахівців в опануванні ігрових видів спорту на основі особистісно орієнтованого навчання.

Обмежена кількість обов'язкових занять з фізичного виховання у закладах вищої освіти та зростання дефіциту рухової активності студентської молоді зумовлюють особливу значущість самостійної роботи. Саме вона виступає важливим інструментом компенсації нестачі рухової діяльності та засобом оптимізації освітнього процесу. Самостійні заняття сприяють формуванню практичних умінь з піклування про власне здоров'я та фізичну підготовленість, що є необхідними не лише в повсякденному житті, а й у майбутній професійній діяльності вчителя фізичної культури.

Ефективна самостійна робота має бути спрямована на розвиток комплексу рухових здібностей: загальної й спеціальної витривалості, швидкісно-силових, координаційних і психофізіологічних якостей. Спортивні ігри (волейбол, баскетбол, футбол) є доцільним засобом їх формування, оскільки поєднують техніко-тактичну підготовку з динамічним руховим навантаженням. Під час таких занять формується фізкультурно-методична підготовленість студентів, що є основою їхньої готовності навчати техніці, тактиці й організації спортивних ігор у майбутньому педагогічному середовищі.

Самостійні заняття фізичними вправами забезпечують збільшення загального обсягу рухової активності та прискорюють процес фізичного вдосконалення. Їх зміст може включати: пошук інформації з відповідних джерел, виконання спеціальних вправ для корекції недоліків фізичної підготовки, розвиток окремих фізичних якостей, виконання оздоровчих або тренувальних комплексів.

Логіка самостійної діяльності вибудовується за типовою структурою: 1) постановка мети та завдань; 2) визначення об'єкта діяльності; 3) добір

засобів і методів; 4) виконання рухових або тренувальних завдань; 5) контроль та самооцінка результатів.

Самостійні заняття можуть мати різні вектори – оволодіння новим видом спорту, покращення спортивних результатів, корекція статури, підтримання здоров'я чи активний відпочинок. Водночас важливо враховувати стать, вік, стан здоров'я та рівень підготовленості студентів, щоб обрані форми рухової діяльності були безпечними, ефективними й індивідуально доцільними.

Самостійні заняття створюють широкі можливості для цілеспрямованого розвитку фізичних якостей. Наприклад, витривалість можна удосконалювати шляхом бігу в середньому темпі, стрибків через скакалку протягом 2 хвилин або виконання аналогічних безперервних циклічних вправ. У баскетболі зміст самостійної роботи може включати тренування постійних переміщень із чергуванням швидкості та напрямів руху, стрибкових і металевих дій, вправ на ведення м'яча, передачі й кидки. Така ігрова діяльність поєднує природну мотиваційну привабливість і комплексний фізичний вплив, сприяючи розвитку рухових умінь, швидкості реакції, просторової орієнтації та психофізіологічної стійкості.

Удосконалення швидкісних якостей на самостійних тренуваннях доцільно забезпечувати вправами, що виконуються у високому темпі: старти та прискорення з різних вихідних положень, стрибкові серії, передачі та кидки м'яча, максимально наближені до реальних ігрових ситуацій. Задля ефективності важливо дотримуватися раціонального дозування: тривалість одного повтору 10–15 секунд, інтенсивність – максимальна, кількість повторів – 4–6, інтервали відпочинку – 15–45 секунд.

Для розвитку координаційних здібностей доцільні вправи, що передбачають послідовне опанування нових рухових дій, точність виконання, узгодженість та ритмічність рухів. Регулярність і різноманітність у доборі вправ є ключовими умовами зростання координаційної майстерності.

Форми самостійних занять визначаються їх метою. Це може бути ранкова гімнастика, короткочасні фізичні вправи протягом дня або повноцінне

тренування. Ранкова гімнастика має включати вправи для всіх основних груп м'язів, поєднувати рухову частину з дихальними вправами та елементами на гнучкість. Недоцільно застосовувати статичні вправи, надмірні обтяження та тривалі аеробні навантаження (наприклад, тривалий біг), оскільки вони можуть призвести до перевтоми на початку дня. Натомість ефективно додавати вправи з м'ячем (елементи баскетболу або волейболу), експандером чи гумовим джгутом.

Самостійні тренування на свіжому повітрі забезпечують кращу насиченість киснем та позитивний емоційний вплив. Оптимальний режим занять – 3–4 рази на тиждень по 1–1,5 години. Найкращий час для тренування – друга половина дня: приблизно через 2 години після вживання їжі, але не пізніше як за годину до їжі або сну.

Комплексне вдосконалення фізичних якостей, зміцнення здоров'я та підвищення загальної працездатності можливі лише за умови, що самостійні заняття мають різнобічний і продуманий зміст, спрямований на гармонійний розвиток організму. Такий підхід забезпечує збалансований вплив на всі функціональні системи та сприяє формуванню стабільної звички до регулярної рухової активності.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти є невід'ємною складовою освітнього процесу з фізичного виховання. Вона не лише компенсує нестачу рухової активності, а й створює умови для вироблення навичок самостійного піклування про здоров'я, розвитку фізичної та технічної підготовленості, що надалі матиме практичну цінність у повсякденному житті та професійній діяльності майбутнього вчителя фізичної культури.

Сучасні тенденції оновлення змісту освіти підкреслюють пріоритет гуманізації, яка ґрунтується на визнанні високої цінності особистості. Освітній процес поступово переходить від авторитарно-дисциплінарної моделі до особистісно орієнтованого навчання. Такий підхід передбачає побудову взаємодії зі здобувачем освіти з урахуванням його психічних та фізіологічних особливостей, створення умов для самовираження, творчості та саморозвитку.

Особистісно орієнтована парадигма акцентує увагу на внутрішньому світі людини, врахуванні її індивідуальності, інтересів та потенціалу, а також на забезпеченні максимально широкого спектра можливостей для прояву здібностей у різних видах діяльності.

Умова 3. Розробка та впровадження комплексу тренувальних фізичних вправ у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів.

Під фізичними вправами розуміють цілеспрямовані рухові дії, організовані та виконувані свідомо відповідно до завдань фізичної культури. Вони є основним засобом розвитку фізичних якостей і вдосконалення функціональних можливостей організму.

Класифікація фізичних вправ передбачає їх поділ на групи за певними ознаками, і на сьогодні науковцями описано понад 300 класифікаційних підходів. Однією з найпоширеніших є класифікація, згідно з якою виділяють:

- базові вправи – ті, що становлять основу навчання згідно з програмами фізичного виховання або певного виду спорту;
- підготовчі вправи – спрямовані на розвиток фізичних якостей, необхідних для успішного виконання базових рухів;
- підвідні вправи – використовуються для поетапного оволодіння технічно складними базовими діями.

Разом із цим застосовуються й інші класифікаційні засади, зокрема:

- за впливом на функціональні системи організму (дихальну, серцево-судинну, вестибулярну тощо);
- за наявністю або відсутністю снарядів;
- за предметною спрямованістю (гімнастика, ігри, спорт);
- за кількістю учасників (індивідуальні, у парах, у групі).

У підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у роботі зі школярами комплекс тренувальних вправ має охоплювати розвиток швидкісних, силових, швидкісно-силових, координаційних здібностей, витривалості та гнучкості. Також до нього мають

входити вправи:

- для формування рухових умінь і навичок (акробатичні, гімнастичні, ігрові, бігові, стрибкові, метальні);
- за структурою рухів (циклічні, ациклічні, змішані);
- за домінантним впливом на певні м'язові групи (для м'язів шиї, спини, живота, плечового поясу, кінцівок тощо).

Як підкреслюють автори навчального посібника «Теоретично-методичні засади фізичного виховання студентської молоді» Д. Безкоровайний, Н. Горошко, О. Четчикова, І. Звягінцева, фізичні вправи мають зміст і форму. Зміст охоплює сукупність фізіологічних, біомеханічних, біохімічних і психологічних процесів, що відбуваються під час рухової діяльності. Форма відображає зовнішню та внутрішню структуру руху: просторово-часові параметри та узгодження функціональних процесів організму під час виконання вправи.

У практиці підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів доцільним є поєднання різних методів навчання. Зокрема:

- словесних (пояснення, розповідь, бесіда, лекція, дискусія),
- наочних (показ, демонстрація),
- практичних (вправи, практичні заняття),

а також методів різного рівня пізнавальної діяльності – пояснювально-ілюстративних, проблемних, частково-пошукових і дослідницьких.

Таке поєднання дозволяє забезпечити глибоке розуміння техніки, формування рухових умінь і розвиток методичних компетентностей, необхідних майбутньому вчителю для організації спортивних ігор у шкільному середовищі.

Умова 4. Впровадження нових форм професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури.

Стрімка трансформація ринку праці та поява нових професійних запитів призвели до відходу від концепції «кінцевої освіти» та переходу до парадигми

«освіти впродовж життя», яка вимагає постійного оновлення знань, навичок та досвіду. У підготовці майбутніх учителів фізичної культури це означає необхідність інтеграції формальної, неформальної та інформальної освіти, що разом забезпечують безперервність професійного становлення.

Формальна освіта виступає базовою структурою професійної підготовки, оскільки реалізується в межах інституційної системи закладів освіти та забезпечує організоване опанування програмних навчальних результатів. Неформальна освіта виконує корегувальну та компенсаторну функції, надаючи змогу майбутньому фахівцеві самостійно здобувати додаткові знання відповідно до індивідуальних професійних інтересів. Інформальна освіта (самоосвіта) забезпечує самостійне й саморегульоване формування компетентностей у процесі повсякденної діяльності, практики та рефлексивного досвіду.

Ефективність професійного становлення майбутніх учителів фізичної культури зростає тоді, коли результати формального навчання доповнюються можливостями неформальної та інформальної освіти — інноваційними програмами, практиками та ресурсами, що розширюють зміст і потенціал академічної підготовки. Саме тому професійний розвиток і саморозвиток здобувачів мають охоплювати нові освітні формати, спрямовані на удосконалення не лише методичних і рухових умінь, а й особистісного потенціалу.

Серед найбільш ефективних форм професійного розвитку майбутніх учителів фізичної культури виокремлюємо: методичні об'єднання та професійні спільноти; наставництво та співпрацю з досвідченими фахівцями; стажування та короткотривалі практики; участь у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, онлайн-курсах, майстер-класах. Ці формати забезпечують можливості для партнерської взаємодії, професійної підтримки, обміну досвідом, розвитку фахових інтересів та мотивації до вдосконалення. Дієвими також є нетрадиційні методи навчання — «круглі столи», психолого-педагогічний брейнстормінг, консультації та співбесіди, оскільки вони

стимулюють колективне мислення й розв'язання професійних проблем.

Результати неформальної освіти можуть визнаватися в межах професійної підготовки через зарахування кредитів і результатів навчання відповідно до внутрішніх положень закладу вищої освіти.

У сучасних умовах професійний розвиток учителя фізичної культури має характеризуватися позитивною динамікою — високою мотивацією до досягнень, відкритістю до нового, схильністю до рефлексії та здатністю об'єктивно оцінювати якість власної діяльності, орієнтацією на зміцнення і збереження здоров'я учнів і популяризацію здорового способу життя.

Проаналізовані педагогічні умови засвідчують, що формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів є багатокомпонентним процесом, який охоплює мотиваційну, когнітивну, діяльнісно-практичну та особистісно-рефлексивну сфери. Забезпечення ефективності цього процесу можливе за умови цілеспрямованої реалізації визначених педагогічних умов. Їх системне впровадження створює умови для цілісного професійного становлення майбутнього педагогічного фахівця, сприяє поглибленню мотивації, розширенню теоретичних знань, розвитку рухових та методичних умінь, формуванню здатності до рефлексії професійної діяльності й забезпечує реальну готовність до ефективного використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів.

Висновки допершого розділу

У контексті реалізації концепції Нової української школи, яка орієнтується на створення комфортного освітнього середовища, розвиток практичного застосування знань, критичного мислення та ініціативності учнів, фізичне виховання набуває нової ролі. Його зміст і організація мають відповідати компетентнісному підходу, формуючи готовність школярів піклуватися про власне фізичне, психологічне та соціальне благополуччя.

Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури постає важливою передумовою успішної реалізації завдань Нової української школи, оскільки саме педагог забезпечує інтеграцію оздоровчих, освітніх і виховних функцій фізичної культури в освітньому процесі та сприяє розвитку в учнів відповідальних і свідомих ставлень до здорового способу життя.

Попит на широке застосування ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів визначає підвищення вимог до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Такі ігри стимулюють фізичний розвиток учнів, сприяють формуванню лідерства, командної взаємодії, емоційної стійкості та самодисципліни, що узгоджується з компетентнісними цілями Нової української школи.

З огляду на популярність ігрових видів спорту в освітній практиці – зокрема командних (баскетбол, волейбол, футбол, гандбол, водне поло, доджбол, хокей) та індивідуальних / парних (бадмінтон, великий теніс, настільний теніс) – їх методично обґрунтоване використання має стати невід’ємною складовою змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури постає як цілеспрямований, організований і комплексний процес, що передбачає створення системи організаційних й освітніх заходів та педагогічних умов, спрямованих на опанування змісту фізичної культури й формування на цій основі професійних компетентностей, необхідних для реалізації майбутньої діяльності відповідно до компетентнісного підходу.

Похідним від професійної підготовки є поняття «готовність». У межах нашого дослідження готовність майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності інтерпретується як інтегративний стан особистості, що охоплює систему знань, умінь, навичок, потреб, мотивів і здібностей, які визначають професійні якості фахівця та його ставлення до педагогічної діяльності.

У ході роботи встановлено структурні компоненти зазначеної готовності

– мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний – а також відповідні критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, діяльнісно-практичний, особистісно-рефлексивний) і показники, що забезпечують можливість її цілісного теоретичного опису й подальшої діагностики. На цій основі визначено рівні сформованості готовності – високий, середній і низький.

Аналіз наукових джерел дав змогу теоретично обґрунтувати педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів, а саме: 1) особистісно-професійна мотивація студентів на фізичне самовдосконалення; 2) удосконалення самостійної роботи майбутніх фахівців в опануванні ігрових видів спорту на основі особистісно орієнтованого навчання; 3) розробка та впровадження комплексу тренувальних вправ у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів; 4) впровадження нових форм професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури.

Сконструйовані теоретичні положення задають концептуальні орієнтири для оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Водночас їх наукова валідність потребує практичного підтвердження, що зумовлює доцільність проведення емпіричної перевірки ефективності визначених педагогічних умов і їх впливу на рівень сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНА ПЕРЕВІРКА СТАНУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ

2.1. Вивчення стану та аналіз проблеми в практиці вищої педагогічної школи

Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичного виховання в Криворізькому педагогічному університеті є цілісним педагогічним процесом, що спрямований на формування успішного фахівця, здатного до виконання професійних функцій, особистісного самовдосконалення, професійного саморозвитку.

Професійна підготовка студентів спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) першого (бакалаврського) рівня, які в цьому році навчаються на четвертому курсі і є нашими респондентами здійснювалася за освітньо-професійною програмою «Фізична культура» 2021-2022 н.р., затвердженою Вченою радою університету 31.08 2021 р.

Метою реалізації програми є підготовка висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців із фізичної культури, організаторів спортивного туризму для галузі середньої освіти та інших ланок освіти (дошкільної, позашкільної, неформальної освіти, освіти дорослих тощо), які здатні впроваджувати освітню, спортивно-масову, фізкультурно-оздоровчу роботу; розв'язувати складні проблеми професійної діяльності на основі здобутих загальних і спеціальних компетентностей.

В освітньо-професійної програми «Фізична культура» 2021-2022 н. р. задекларовано вивчення дисциплін циклу загальної підготовки, циклу професійної підготовки, вибіркові дисципліни, проходження навчальних та виробничих практик, організацію та проведення позааудиторної роботи (рис. 2.1).

Цикл професійної фундаментальної підготовки	Цикл професійної науково-предметної підготовки
1. Основи медичних знань та безпеки життєдіяльності. 2. STEM- практики в освіті. 3. Біохімія. 3. Анатомія людини з основами спортивної морфології. 4. Фізіологія людини. 5. Спортивна фізіологія. 6. Біомеханіка.	1. Вступ до спеціальності. 2. Характеристика сфери фізичної культури. 3. Гімнастика з методикою викладання. 4. Легка атлетика з методикою викладання. 5. Теорія і методика фізичного виховання. 6. Спортивні ігри з методикою викладання. 7. Плавання з методикою викладання. 8. Футбол з методикою викладання. 9. Рухливі ігри з методикою викладання. 10. Основи спортивного туризму. 11. Спеціалізовані види спортивного туризму. 12. Методика організації спортивно-туристичної роботи у закладах освіти.

Рис. 2.1. Нормативні дисципліни професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури

Студентоцентризований підхід до навчання пропонує здобувачам освіти спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) такі дисципліни на вибір (рис. 2.2).

Освітньо-професійна програма «Фізична культура» 2021-2022 н.р. передбачає поєднання теоретичної і практичної підготовки майбутніх фахівців і проведення *навчальних практик*: 1. Навчальна практика з фізичної культури. 2. Навчальна практика з спортивного туризму. 3. Психолого-педагогічна практика. 4. Підготовка до роботи в ДЗОіВ.

А також проведення *виробничих практик*: 1. Виробнича виховна практика. 2. У дитячих закладах оздоровлення і відпочинку. 3. Виробнича практика зі спортивного туризму. 4. Виробнича практика в школі.

Проведений нами аналіз освітньо-професійної програми «Фізична культура» 2021-2022 н.р. свідчить про закладений в ній певний освітньо-виховний потенціал з ознайомлення майбутніх учителів з ігровими видами спорту та методиками викладання.

Для з'ясування організаційних і змістових складників професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів проаналізуємо специфіку опанування освітніх компонентів професійного циклу – «Спортивні ігри з методикою викладання» та «Футбол з методикою викладання», які відіграють ключову роль у формуванні практичної та методичної готовності майбутніх фахівців.

4 семестр (денна та заочна форми навчання) • Підвищення спортивної майстерності (за видами спорту за вибором).	5 семестр (денна та заочна форми навчання) • Історія фізичної культури. • Історія олімпійського руху. • Олімпійська освіта і традиції фізичної культури в Україні.	7 семестр (денна форми навчання) • Організація спортивно-масової роботи. • Методи дослідження у фізичному вихованні та спорті. • Сучасні інформаційні технології у сфері фізичного виховання. • Спортивна метрологія
7 семестр (заочна форми навчання) • Музично-ритмічне виховання. • Сучасні фітнес-технології. • Історія фізичної культури. • Історія олімпійського руху. • Сучасні інформаційні технології у сфері фізичного виховання.	8 семестр (денна форми навчання) • Музично-ритмічне виховання. • Сучасні фітнес-технології. • Новітні технології у фізичному вихованні. • Управління у сфері фізичного виховання. • Теорія і методика спорту. • Рекреаційні ігри.	8 семестр (заочна форми навчання) • Новітні технології у фізичному вихованні. • Управління у сфері фізичного виховання. • Теорія і методика спорту . • Рекреаційні ігри.

Рис. 2.2. Дисципліни за вибором професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури

Навчальна дисципліна *«Спортивні ігри з методикою викладання»* має на меті формування цілісної системи теоретичних знань і практичних умінь, необхідних для організації та реалізації професійної діяльності у сфері спортивних ігор в умовах сучасної загальноосвітньої школи.

До змістових завдань дисципліни належать: ознайомлення студентів з загальнопедагогічними закономірностями спортивних ігор як особливого фрагмента освітнього процесу; вивчення та аналіз передового досвіду фізичного виховання; формування практичних умінь і навичок, необхідних для роботи зі спортивних ігор у школі; виховання морально-вольових якостей здобувачів освіти та готовності до їх розвитку в учнів; опанування технікою й тактикою сучасних ігрових видів спорту; здобуття ґрунтовних теоретичних і методичних знань з баскетболу, волейболу та гандболу; набуття практичного досвіду з методики викладання спортивних ігор у закладах загальної середньої та професійної освіти.

Дисципліна *«Спортивні ігри з методикою викладання»* викладається на 3–4 курсах (5–7 семестри, денна та заочна форми навчання) у обсязі 11 кредитів ECTS, що свідчить про її вагоме місце в системі професійної підготовки.

Навчальна дисципліна *«Футбол з методикою викладання»* є нормативною та органічно пов'язана з іншими освітніми компонентами циклу професійної підготовки, а саме: *«Біомеханіка»*, *«Фізіологія людини»*, *«Загальна психологія»*, *«Загальна педагогіка»*, *«Спортивна фізіологія»*, *«Рухливі ігри з методикою викладання»*, що забезпечує її міждисциплінарний характер і комплексне засвоєння змісту.

Метою дисципліни є формування у здобувачів освіти знань і вмінь з історії, теорії та методики навчання футболу, оволодіння технічними прийомами та тактичними діями, а також розвиток здатності до самостійної педагогічної та організаційної роботи в різних ланках фізкультурно-спортивної діяльності. Особлива увага приділяється практичній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури до роботи в закладах загальної середньої освіти.

Серед основних завдань дисципліни: формування знань про історію та тенденції розвитку футболу; опанування технічних способів і тактичних дій у футболі; формування методичних умінь щодо навчання техніці й тактиці гри; ознайомлення з правилами гри та їх застосуванням у навчально-тренувальному процесі; формування вмінь організовувати та проводити змагання з футболу.

Дисципліна «Футбол з методикою викладання» викладається на 4 курсі упродовж 7–8 семестрів (денна форма навчання) та 7–8 семестрів (заочна форма навчання) і передбачає 6 кредитів ECTS, що забезпечує достатній теоретичний і практичний обсяг підготовки.

Аналіз робочих програм зазначених вище дисциплін циклу професійної підготовки дає підстави стверджувати, що, безсумнівно, вони є важливими й необхідними для фахової підготовки вчителів фізичної культури, у певній мірі

В них передбачено ознайомлення студентів із сутністю та змістом сучасних ігрових видів спорту (баскетбол, волейбол, футбол), з технікою та необхідними навичками технічних дій з цих видів спорту, оволодіння основними технічними прийомами, ознайомлення з методикою проведення змагань, однак у них не передбачено організаційні та змістових аспектів роботи з використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів.

Дещо більше уваги питанню використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів приділено у навчальній дисципліні «Спортивні ігри з методикою викладання», зокрема у змістовому блоку 3. «Спортивні ігри в НУШ», в якому передбачено ознайомлення та студентів з методиками проведення спортивної гри «Корфбол», спортивної гри «Фрізбі», спортивної гри «Алімат», спортивної гри «Доджбол», спортивної гри «Піклбол», методикою проведення військово-спортивних ігор в НУШ.

Аналіз робочих програм дає підстави висловити думку про те, що було б доцільно під час вивчення навчальної дисципліни «Спортивні ігри з методикою викладання» ознайомлювати студентів з іншими ігровими видами спорту (бадмінтон, городки, аквааеробіка, теніс, настільний теніс та ін.) та методикою

їх викладання і навчання.

Варто підкреслити, що всі освітні компоненти освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) працюють на створення цілісного підґрунтя для професійного становлення майбутнього вчителя. Їх зміст забезпечує формування фундаментальних знань і практичного досвіду, що дозволяє студентам проявляти творчу ініціативу та ефективно застосовувати ігрові види спорту у фізичному вихованні школярів.

Для з'ясування реального стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів нами було організовано діагностичне опитування викладачів. Анкетування проводилося серед 9 викладачів кафедри фізичної культури та методики її викладання Криворізького державного педагогічного університету. Учасникам запропоновано надати відповіді на запитання анкети (Додаток Б), що дало змогу отримати експертну оцінку стану професійної підготовки студентів за досліджуваним напрямом.

На запитання : «Чи задовольняє Вас рівень знань, умінь та навичок у здобувачів освіти про до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів?» 63,0% від опитаних зазначили: «так, задовольняє», а 37,0% від опитаних зазначили «задовольняє частково».

На запитання: «Чи вважаєте Ви за необхідне вдосконалювати рівень вищої фізкультурної освіти щодо використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів?» 56,0% від опитаних зазначили: «так, вважаю», 44,0% від опитаних зазначили: «вважаю частково».

На запитання: «Чи спрямовуєте Ви свої зусилля на покращення набутих здобувачами освіти знань, умінь та навичок, необхідних для використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів?» 67,0% від опитаних зазначили: «так, спрямовую», 33,0% від опитаних зазначили: «спрямовую частково».

На запитання: «Чи задоволені Ви наявним навчально-методичним та

матеріально-технічним забезпеченням з ігрових видів спорту?» 55,0% від опитаних зазначили: «задоволений повністю», 45,0% від опитаних зазначили: «задоволений частково».

На запитання: «Чи використовуєте Ви тестовий контроль для перевірки у здобувачів освіти знань використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів?» 78,0% від опитаних зазначили: «так, використовую», 22,0% від опитаних зазначили: «використовую частково».

На запитання: «Чи обговорюєте Ви типові помилки та конфліктні ситуації, що виникають при використанні ігрових видів спорту?» 74,0% від опитаних зазначили: «так, обговорюю», 26,0% від опитаних зазначили: «обговорюю частково».

На запитання: «Чи обговорюєте Ви як має діяти вчитель фізичної культури при використанні ігрових видів спорту в освітньому процесі?» 44,0% від опитаних зазначили: «так, обговорюю», 54,0% від опитаних зазначили: «обговорюю частково».

На запитання: «Наскільки Ви задоволені навчально-методичним забезпеченням з ігрових видів спорту?» 77,0% від опитаних зазначили: «так, задоволений», 23,0% від опитаних зазначили: «задоволений частково».

На запитання: «Наскільки Ви задоволені матеріально-технічним забезпеченням і спортивною базою з ігрових видів спорту?» 58,0% від опитаних зазначили: «так, задоволений», 42,0% від опитаних зазначили: «задоволений частково».

На запитання: «Чи берете Ви участь разом із здобувачами освіти в ігрових видів спорту, що проводяться під час організації освітнього процесу?» 43,0% від опитаних зазначили: «так, беру», 24,0% від опитаних зазначили: «беру частково» 33,0% від опитаних зазначили: «ні, не беру».

На запитання: «Як Ви вважаєте, що сприятиме підвищенню кваліфікації майбутніх учителів фізичної культури з використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів?» 34,0% від опитаних зазначили: «самоосвіта через пошук нової інформації», 33,0% від опитаних зазначили:

«участь у семінарах, вебінарах», 33,0% від опитаних зазначили: «самовдосконалення».

Аналіз анкетування свідчить про те, що викладачі кафедри фізичної культури та методики її викладання КДПУ знайомлять майбутніх учителів з ігровими видами спорту, з технікою та необхідними навичками технічних дій з видів спорту, дбають про оволодіння студентами основними технічними прийомами, знайомлять з методикою проведення змагань, іноді разом зі здобувачами освіти беруть участь в ігрових видах спорту, що проводяться під час організації освітнього процесу, однак бажають покращення матеріально-технічного забезпечення і спортивної бази з ігрових видів спорту і погоджуються, що необхідно більше уваги приділяти висвітленню питань використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів. Також викладачі зазначили, що вони постійно акцентують увагу студентів на необхідності постійного професійного розвитку і подальшої професійної самореалізації через набуття нових знань, умінь, навичок, компетенцій і компетентностей шляхом формальної, неформальної і інформальної освіти.

2.2. Діагностування рівня готовності майбутніх учителів до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів

Відповідно до визначеної структури професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів нами було розроблено діагностичний інструментарій у єдності критеріїв та показників, що їх характеризують. При виділенні критеріїв готовності майбутніх учителів фізичної культури було враховано особливості використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів:

– *мотиваційно-ціннісний* – особистісно-професійна мотивація на фізичне самовдосконалення; ціннісне ставлення здобувачів освіти до навчання, до професійної діяльності учителя фізичної культури, зокрема, до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів

– *когнітивно-пізнавальний* – обізнаність здобувачів освіти з питань фізичного виховання, ігрових видів спорту, особливостей та інноваційних методів використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів;

– *діяльнісно-практичний* – професійні вміння та навички до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів щодо використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів, використання нових форм професійного розвитку і саморозвитку;

– *особистісно-рефлексивний* – особистісні якості до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів для професійної діяльності та рефлексії щодо використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів.

Запропонований діагностичний інструментарій передбачає проведення дослідної роботи через використання комплексу методів педагогічних досліджень, як-от: анкетування, тестування, використання існуючих методик.

У діагностуванні готовності майбутніх учителів до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів брали участь здобувачі освіти четвертого курсу першого (бакалаврського) рівня спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура), групи ФК-22, загальною кількістю 30 осіб.

Таблиця 2.1

Діагностичний інструментарій для виявлення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів

№з/п	Критерій / показники	Методики
1.	Мотиваційно-ціннісний	Анкета для вивчення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів. (Додаток В, запитання 1-10). Оцінка мотивації ставлення здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності (за модифікованою методикою оцінки мотивації ставлення до професійної діяльності А. О. Кареліна) (додаток Г).
2.	Когнітивно-пізнавальний	Анкета для вивчення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових

		видів спорту у фізичному вихованні школярів. (додаток В, запитання 11 – 20). Тестові завдання для визначення рівня знань здобувачів освіти щодо ігрових видів спорту та їх використання у фізичному вихованні школярів(додаток Д).
3.	Діяльнісно-практичний	Анкета для вивчення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів. (додаток В, запитання 21– 30).
4.	Особистісно-рефлексивний	Анкета для вивчення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів. (додаток В, запитання 31– 40). Методика«Оцінка рефлексії професійної діяльності». (додаток Є).

З метою діагностування рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів за мотиваційно-ціннісним критерієм було проведено анкетування і запропоновано дати відповіді на 10 запитань (анкета подана в Додатку В).А також вивчена оцінка мотивації ставлення здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності за модифікованою методикою оцінки мотивації ставлення до професійної діяльності А. О. Кареліна. (Додаток Г).

Аналіз анкетування свідчить про, що більшість здобувачів освіти (93% від опитаних) дали ствердно зазначили, що мають інтерес до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів, однак більшість із них (78% від опитаних) зазначили, що не мають власного досвіду в цьому. Більшість здобувачів освіти (89% від опитаних) також вказали, що вважають фізичне самовдосконалення є важливим для майбутньої професійної діяльності.

Одержані дані також свідчать про те, що здобувачі освіти недостатньо мотивовані до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів і мають недостатній рівень особистісної та професійної мотивації на фізичне самовдосконалення, хоча більшість від опитаних визнають важливість самовдосконалення у подальшому професійному становленні.

Як бачимо, переважає середній рівень готовності майбутніх учителів

фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів за мотиваційно-ціннісним критерієм, його виявили 14 осіб (46, 6 % від опитаних), високий рівень виявили 4 особи (13, 3% від опитаних) і низький рівень виявили 12 осіб (40,1% від опитаних).

Таблиця 2.2

Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів за мотиваційно-ціннісним критерієм, у %

Високий	Середній	Низький
13,3	46,6	40,1

З метою діагностування рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів за когнітивно-пізнавальним критерієм було проведено анкетування і запропоновано дати відповіді на запитання анкети з 11 до 20 (Додаток В), а також виконати тестові завдання.

Таблиця 2.3

Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів за когнітивно-пізнавальним критерієм, у %

Високий	Середній	Низький
26,7	40,0	33,3

Аналіз тестування свідчить про те, що у здобувачів освіти переважає середній рівень знань щодо використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів, його виявили 8 осіб (27,7% від опитаних), середній рівень виявили 12 осіб (40,0% від опитаних), низький рівень виявили 10 осіб (33,3% від опитаних).

З метою діагностування рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні

школярів за діяльнісно-практичним критерієм було проведено анкетування і запропоновано дати відповіді на запитання анкети з 21-30 (додаток В).

Аналіз відповідей на запитання «Наскільки Ви володієте професійними вміннями та навичками щодо використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів» засвідчив доволі оптимістичну картину. Переважна більшість здобувачів освіти — 18 осіб (60,0% опитаних) — оцінили свій рівень підготовленості як «володіють повністю». Ще 9 студентів (30,0%) вказали, що «володіють частково», а 3 особи (10,0%) зазначили, що «не володіють». Такий розподіл демонструє наявність достатнього кадрового потенціалу, проте актуалізує потребу в цілеспрямованій роботі зі студентами, які оцінюють власний рівень як частковий або недостатній.

Позитивним є і ставлення студентів до використання засобів неформальної освіти як додаткового ресурсу професійного зростання. 20 здобувачів освіти (66,7% опитаних) підтвердили, що активно застосовують інструменти неформальної освіти з метою набуття особистого, професійного та соціального досвіду, 7 студентів (23,3%) використовують їх частково, а 3 особи (10,0%) повідомили, що не звертаються до таких ресурсів. Це свідчить про загальну тенденцію до самостійного професійного розвитку, хоча повне прийняття ідеології навчання впродовж життя ще не є універсальним.

З метою визначення готовності майбутніх учителів фізичної культури за особистісно-рефлексивним критерієм проведено анкетування за запитаннями 31–40 (додаток В), а також застосовано методику «Оцінка рефлексії професійної діяльності» (додаток Є). Це дало можливість простежити не лише рівень професійної самоусвідомленості студентів, а й здатність аналізувати власну діяльність та приймати педагогічні рішення на основі рефлексії.

Отримані результати свідчать, що серед опитаних переважають студенти з високим і середнім рівнем мотиваційного ставлення до майбутньої професії. Зокрема, 12 осіб (40,0%) продемонстрували високий рівень, ще 12 осіб (40,0%) — середній, і лише 6 осіб (20,0%) — низький рівень мотивації щодо майбутньої професійної діяльності. Таким чином, загальний мотиваційний фон групи

можна охарактеризувати як достатньо сприятливий для професійного становлення.

На основі зібраних емпіричних даних визначено рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів, результати чого узагальнено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів, у%

Критерій	Високий	Середній	Низький
Мотиваційно-ціннісний	13,3	46,6	40,1
Когнітивно-пізнавальний	26,7	40,0	33,3
Діяльнісно-практичний	60,0	30,0	10,0
Особистісно-рефлексивний	40,0	40,0	20,0
<i>Середнє</i>	<i>35,0</i>	<i>39,2</i>	<i>25,8</i>

Узагальнення результатів анкетування та діагностики свідчить, що більшість респондентів перебувають на середньому рівні готовності до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів. Це підтверджує загальну здатність студентів до організації ігрової діяльності, але водночас вказує на наявність прогалин, які стримують повноцінну реалізацію професійних функцій учителя фізичної культури. Під час анкетування здобувачі освіти підкреслили, що в межах вивчення нормативних і вибіркового дисциплін вони отримують достатньо ґрунтовну підготовку з бадмінтону, волейболу та футболу й опановують методики їх викладання, однак існує запит на розширення переліку ігрових видів спорту та методичних підходів до їх навчання. Студенти також наголосили на потребі введення окремої вибіркової дисципліни, яка б містила змістове наповнення щодо інших ігрових видів спорту та забезпечувала можливість практичного відпрацювання методики їх викладання.

Отже, виявлений стан підготовленості майбутніх учителів фізичної культури засвідчує не лише позитивний потенціал, а й необхідність цілеспрямованої розробки та впровадження організаційно-методичного

забезпечення, яке підвищить рівень сформованості готовності до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів. Подальша робота в цьому напрямі є обґрунтованою і своєчасною, оскільки відповідає освітнім потребам здобувачів та сучасним вимогам Нової української школи.

2.3. Презентація робочої програми вибіркової навчальної дисципліни використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів

З метою підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів нами була розроблена програма вибіркової навчальної дисципліни «Ігрові види спорту: теорія і методика навчання». Передбачено, що навчальна дисципліна (дисципліна за вибором) складається з чотирьох модулів, які охоплюють теоретичні, практичні та проектні аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів:

Мета навчальної дисципліни: формування у студентів системи знань про сутність і зміст сучасних ігрових видів спорту, ознайомлення з технікою і засвоєння необхідних навичок технічних дій з видів спорту на рівні навчальної програми з фізичної культури для закладів загальної середньої освіти, оволодіння методикою початкового навчання основним технічним прийомом.

Основні завдання: вивчення історичних передумов виникнення і розвитку сучасних ігрових видів спорту; ознайомлення студентів із сучасними ігровими видами спорту та методикою їх навчання; засвоєння студентами теоретичних основ та практичної підготовки школярів у сучасних видах спорту; формування навичок добору ігрових видів спорту з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів; оволодіння методикою навчання основним елементом ігрових видів спорту; засвоєння необхідних навичок технічних дій з ігрових видів спорту; розвиток творчого підходу до організації уроків фізичної культури.

Очікувані результати навчання. Після завершення вивчення вибіркової

дисципліни здобувачі освіти мають: знати класифікацію ігрових видів спорту та їх педагогічні можливості; здійснювати навчання руховим діям та розвивати рухові якості людини в умовах різних форм організації занять з фізичними вправами; організовувати та проводити уроки з використанням ігрових видів спорту; добирати ігрові види спорту з урахуванням мети, завдань та контингенту школярів; забезпечувати безпеку під час проведення ігрових видів спорту; демонструвати готовність до зміцнення особистого та громадського здоров'я шляхом використання рухової активності людини та інших чинників здорового способу життя; оцінювати рухову активність людини та її фізичний стан, складати та реалізовувати програми кондиційного тренування, організовувати та проводити фізкультурно-оздоровчі заходи; підвищити рівень фізичної культури як складової професійної компетентності.

Передбачено використання таких **методів навчання**, як-от: лекції; практичні заняття з підготовки до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів; проєктна діяльність (індивідуальні або групові проєкти).

Основні модулі навчальної дисципліни розкрито на рис. 2.3 та у табл. 2.4.

У межах опанування вибіркової навчальної дисципліни передбачається виконання здобувачами освіти комплексу творчих, аналітичних і практичних завдань, спрямованих на формування досвіду організації ігрової діяльності у фізичному вихованні школярів. Зокрема студенти мають:

1. Підготувати мультимедійну презентацію в редакторі PowerPoint (до 15 слайдів), присвячену одному з ігрових видів спорту (за власним вибором), розкривши його історію, правила, техніко-тактичні особливості та педагогічні можливості в умовах уроків фізичної культури.

2. Спроєктувати методику навчання одного з ігрових видів спорту (за вибором студента), передбачивши послідовність навчання технічним елементам, добір ігрових вправ і завдань з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей школярів, а також рекомендації щодо організації безпечного освітнього середовища під час проведення занять.

3. Сформувати картотеку спортивних ігор, яка включатиме опис ігрових ситуацій, інвентарю, правил, варіацій гри, а також методичні поради щодо використання кожної гри для розвитку різних фізичних якостей (швидкості, сили, витривалості, координації, спритності) та виховання соціально-моральних якостей школярів.

	Модуль 1. Теоретичні основи навчання ігровим видам спорту. Тема 1.1. Історія та джерела виникнення сучасних ігрових видів спорту. Тема 1.2. Характеристика та ознаки сучасних ігрових видів спорту.
	Модуль 2. Формування рухових умінь та навичок на заняттях сучасних ігрових видів спорту. Тема 2.1. Класифікація техніки сучасних ігрових видів спорту та їх застосування в оздоровчих заняттях, фізкультурно-спортивній реабілітації та в адаптивному спорті. Тема 2.2. Методика навчання на заняттях з аеробіки. Тема 2.3. Методика навчання на заняттях з аквааеробіки. Тема 2.4. Методика навчання вправам з калленетики, стрейчингу.
	Модуль 3. Ігрові види спорту та методика їх навчання. Тема 3.1. Ознайомлення з сучасними спортивними іграми (міні-футбол, міні-баскетбол, міні-гандбол, міні-волейбол) та методиками їх навчання. Тема 3.2. Ознайомлення з сучасними спортивними іграми (настільний теніс, регбі, корфбол) та методиками їх навчання. Тема 3.3. Ознайомлення з сучасними спортивними іграми (доджбол, нетбол, стрітбол) та методиками їх навчання. Тема 3.4. Ознайомлення з грою у городки та методикою її навчання.
	Модуль 4. Сучасні ігрові види спорту та методика їх навчання. Тема 4.1. Ознайомлення з сучасними зимовими видами спорту (керлінг, могул, фрістайл тощо) та методиками їх навчання. Тема 4.2. Ознайомлення з сучасними циклічними видами спорту (велоспорту, веслуванням) та методиками їх навчання.

Рис. 2.3. Зміст навчальної дисципліни

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку – шляхом сумування балів отриманих студентами за різні види робіт протягом семестру.

Таблиця 2.4

Структура навчальної дисципліни

Назви блоків і тем	Кількість годин							
	денна форма здобуття освіти				заочна форма здобуття освіти			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		л	пр	ср		л	пр	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Блок 1. Теоретичні основи навчання ігровим видам спорту								
Тема 1.1. Методика навчання на заняттях з аеробіки	6	2	–	4	10	2	–	8
Тема 1.2. Методика навчання на заняттях з аквааеробіки. Методика навчання вправам з калленетики, стрейчингу	8	2	2	4	8	–	–	8
Кейси: роль ігрових видів спорту у збереженні і зміцненні здоров'я школярів	6	–	2	4	2	–	–	2
Разом за блоком 1	20	4	4	12	22	2	–	20
Блок 2. Формування рухових умінь та навичок на заняттях сучасних ігрових видів спорту								
Тема 2.1. Класифікація техніки сучасних ігрових видів спорту та їх застосування в оздоровчих заняттях, фізкультурно-спортивній реабілітації та в адаптивному спорті	6	2	–	4	8	2	–	6
Тема 2.2. Методика навчання на заняттях з аеробіки	6	2	–	4	6	–	–	6
Тема 2.3. Методика навчання на заняттях з аквааеробіки	8	2	2	4	4	–	2	2
Тема 2.4. Методика навчання вправам з калленетики, стрейчингу	5	–	2	3	6			6
Разом за блоком 2	25	6	4	15	24	2	2	20
Блок 3. Ігрові види спорту та методика їх навчання								
Тема 3.1. Ознайомлення з сучасними спортивними іграми (міні-футбол, міні-баскетбол, міні-гандбол, міні-волейбол) та методиками їх навчання	5	2	–	3	6	2	–	4
Тема 3.2. Ознайомлення з сучасними спортивними іграми (настільний теніс, регбі, корфбол) та методиками їх навчання	6	2	–	4	6	–	–	6
Тема 3.3. Ознайомлення з сучасними спортивними іграми (доджбол, нетбол, стрітбол) та методиками їх навчання.	8	2	2	4	6	–	2	4
Тема 3.4. Ознайомлення з грою у городки та методикою її навчання	6	–	2	4	4			4
Разом за блоком 3	25	6	4	15	24	2	2	18
Блок 4. Сучасні ігрові види спорту та методика їх навчання								
Тема 4.1. Ознайомлення з сучасними зимовими видами спорту (керлінг, могул,	8	2	–	6	7	–	–	7

фрістайл тощо) та методиками їх навчання								
Тема 4.2. Ознайомлення з сучасними циклічними видами спорту (велоспорту, веслуванням) та методиками їх навчанняПрезентація власних проєктів	8	–	2	6	9	–	2	7
Разом за блоком 4	16	2	2	12	22	–	2	20
Загалом годин	90	18	18	54	90	6	6	78

Вибіркова дисципліна «Ігрові види спорту: теорія і методика навчання» підсилює практичну складову фахової підготовки й спрямована на формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до ефективного використання ігрових видів спорту у роботі з школярами. Опанування курсу забезпечує здобувачам освіти необхідні знання про педагогічні можливості ігор, методику їх викладання та організацію занять і змагань, а також сприяє розвитку творчості й здатності до професійного саморозвитку.

Висновки до другого розділу

Застосування ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів повністю відповідає сучасним запитам і потребам здобувачів освіти, адже робить уроки динамічними, емоційно насиченими та мотивувальними. Ігрові види спорту сприяють не лише гармонійному фізичному розвитку дітей і підлітків, а й формуванню лідерських якостей, стресостійкості, уміння працювати в команді, долати труднощі та ухвалювати швидкі рішення. Вони створюють сприятливі умови для соціальної адаптації школярів, розвитку їхніх соціальних і комунікаційних умінь, а також значно підсилюють внутрішню мотивацію до занять фізичною культурою.

Результати проведеної дослідної роботи засвідчили, що підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту потребує вдосконалення. На практиці все ще спостерігається розрив між

теоретичними знаннями студентів та їхньою здатністю реалізувати ігрові технології на уроках фізичної культури, що нерідко призводить до невпевненості й труднощів під час професійної діяльності в закладі загальної середньої освіти.

Аналіз рівня сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури дає підстави стверджувати, що оновлення змісту їхньої професійної підготовки є нагальним завданням університетської освіти. Зокрема, упровадження нових спецкурсів та удосконалення змісту педагогічних практик сприятиме зменшенню розриву між теорією та практикою. Інтеграція до освітньо-професійної програми вибіркової дисципліни «Ігрові види спорту: теорія та методика навчання» є важливим інструментом у цьому процесі, оскільки сприятиме стійкому інтересу студентів до фізичної активності, засвоєнню методичного арсеналу ігор та формуванню готовності застосовувати їх у роботі з дітьми.

Набуті в межах дисципліни знання й уміння можуть ефективно використовуватися не лише під час уроків фізичної культури, а й у позакласній спортивно-оздоровчій роботі, секційних заняттях, організації шкільних турнірів і спортивних свят, у роботі пришкільних таборів, гуртків і тренувальних програм різного спрямування. Це забезпечує універсальність і практичну значущість курсу для майбутньої професійної діяльності вчителя фізичної культури.

ВИСНОВКИ

Сучасна освітня реформа спрямована на підвищення якості освіти, і провідна роль у цьому процесі належить педагогові. Новий професійний стандарт визначає оновлений зміст і підходи до діяльності фахівця. Учитель фізичної культури сьогодні має не лише навчати руховим умінням, а й формувати ціннісне ставлення до фізичної культури, створювати психосоціально комфортне освітнє середовище, реалізовувати педагогіку партнерства, зміцнювати здоров'я учнів та мотивувати їх до здорового способу життя. У цих умовах актуалізується необхідність активізації рухової активності школярів, що зумовлює доцільність використання ігрових видів спорту та підвищує значущість якісної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до їх застосування у фізичному вихованні. На основі реалізованої мети й завдань дослідження сформульовано такі висновки.

1. Здійснено аналіз наукової літератури, що дозволив уточнити ключові поняття дослідження – «ігрові види спорту», «фізичне виховання школярів», «підготовка майбутнього вчителя фізичної культури», «готовність майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів».

Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури визначена як спеціально організований і спрямований процес, що включає систему організаційних та освітніх заходів і педагогічних умов, які забезпечують оволодіння знаннями, уміннями та навичками для здійснення професійної діяльності на основі компетентнісного підходу.

Готовність майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів трактується як результат професійної підготовки та особистісна якість, що відображає сформованість професійно-педагогічних знань, умінь, навичок і стійкої мотивації щодо застосування ігрових видів спорту у фізичному вихованні.

Визначено структурні компоненти готовності: мотиваційний,

когнітивний, діяльнісний і рефлексивний. Схарактеризовано критерії та показники готовності: мотиваційно-ціннісний – здатність до фізичного самовдосконалення, ціннісне ставлення до майбутньої професії, прагнення до самореалізації; когнітивно-пізнавальний – обізнаність із питаннями фізичного виховання та організації ігрових видів спорту; діяльнісно-практичний – сформованість професійних умінь і навичок щодо застосування ігрових видів спорту, залучення до форм професійного розвитку й саморозвитку; особистісно-рефлексивний – здатність до самоаналізу й осмислення професійної діяльності. На основі критеріїв і показників визначено три рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів: високий, середній і низький.

2.3'ясовано методичні засади застосування ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів і доведено їхню високу педагогічну ефективність. Ігрові види спорту виступають дієвим засобом розвитку фізичних можливостей, підвищення рухової активності та зміцнення здоров'я здобувачів освіти. Активна рухова діяльність у процесі гри сприяє гармонійному функціонуванню організму: зміцнює м'язовий апарат, удосконалює координацію рухів, стимулює роботу дихальної та серцево-судинної систем. Емоційне задоволення від гри позитивно впливає на психічний стан школярів. Ігрові види спорту забезпечують розвиток базових фізичних якостей (витривалість, швидкість, сила, спритність), формування рухових умінь (біг, стрибки, метання, ходьба) та сприяють виробленню морально-вольових якостей (самодисципліна, цілеспрямованість, ініціативність, сміливість, креативність та ін.). Важливим результатом їхнього застосування є також посилення процесів соціалізації: учні навчаються дотримуватись правил, працювати в команді, ефективно взаємодіяти й комунікувати з однолітками.

3. Теоретично доведено педагогічні умови, що забезпечують результативність підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів, а саме: 1) особистісно-професійна мотивація студентів на фізичне

самовдосконалення; 2) удосконалення самостійної роботи майбутніх фахівців в опануванні ігрових видів спорту на основі особистісно орієнтованого навчання; 3) розробка та впровадження комплексу тренувальних вправ у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів; 4) впровадження нових форм професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури.

Кожна з окреслених педагогічних умов чинить позитивний вплив на структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури – мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, діяльнісно-практичний та особистісно-рефлексивний, забезпечуючи поступове зростання їхньої здатності ефективно застосовувати ігрові види спорту у фізичному вихованні школярів.

4. Здійснено аналіз стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів. Виявлений початковий рівень сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів у закладах загальної середньої освіти дає підстави стверджувати, що система підготовки у закладі вищої освіти потребує змістового оновлення. Доцільним убачається розширення педагогічної складової університетської освіти шляхом упровадження нових спеціальних курсів, удосконалення змісту та організації виробничих педагогічних практик у закладах освіти, посилення практичної спрямованості навчання.

5. Презентовано робочу програму вибіркової навчальної дисципліни «Ігрові види спорту: теорія і методика навчання».

Отримані результати засвідчили, що порушена проблема не є вичерпаною та потребує подальшого наукового опрацювання. Перспективи дослідження полягають у розробленні й упровадженні комплексу тренувальних вправ у процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів, а також у розширенні емпіричної бази для оцінювання результативності запропонованих методичних нововведень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ареф'єва Л. П. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в умовах сучасної парадигми освіти. *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. 2011. Вип. 10. С. 19–23.
2. Безкопильний О. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: теорія та методика : монографія. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 552 с.
3. Безкопильний О. О. Система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: дис. ... доктора пед. наук : спеціальність 13.00.04. Черкаси, 2020. 595 с.
4. Бермудес Д. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2016. Вип. 137. С. 200–203.
5. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. URL: <http://ipv.org.ua/component/content/article/8-beh/56-2012-09-04-22-32-01.html>
6. Богданова Г. С. Характеристика педагогічних умов підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2013. № 8(2). С. 18–24.
7. Бутенко Г. О. Вплив комплексного використання засобів спортивних ігор на фізичний стан старшокласників. *Науковий часопис УДУ ім. М. Драгоманова*. 2023. Серія 15. № 5(164), С. 51–53.
8. Вільчковський Е. С. Професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні: збірник наук. праць до 100-річчя АПН України*. Харків : ОВС, 2002. С. 301–309.
9. Віндюк А. В., Захаріна Є. А. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування в учнів умінь самостійно виконувати фізичні вправи. *Зб. наук. праць Бердянського державного педагогічного*

університету. Серія: Педагогічні науки. Бердянськ, 2013. № 2. С. 20–26.

10. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. Київ: ВТФ «Перун», 2009. 1728 с.

11. Вознюк Т. В. Сучасні ігрові види спорту: теорія та методика викладання : Навчальний посібник. Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2017. 248 с.

12. Волкова Н. М. Педагогіка. Навчальний посібник. Київ : «Академія», 2002. 576 с.

13. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Вища школа, 2001. 546 с.

14. Гурєєва А. М. Теорія і методика фізичного виховання : основи спеціальної термінології у фізичному вихованні : навчальний посібник / А. М. Гурєєва, О. Є. Черненко, Е. Ю. Дорошенко. Запоріжжя : ЗДМУ, 2020. 78 с.

15. Данилко М. Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Луцьк, 2000. 19 с.

16. Державний стандарт базової середньої освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898). URL: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/

17. Джуринський П. Б. Методичні аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до творчої професійної діяльності на креативно-професійному етапі. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3540/1/Dzhurinsky.pdf>

18. Драчук А. І., Свіщук Н. С. Теорія і методика викладання гандболу: Навчальний посібник. Вінниця: Планер, 2008. 164 с.

19. Дубенчук А. І. Спортивні ігри з м'ячем: правила. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. 288 с.

20. Дубасенюк О. А. Професійна підготовка майбутніх педагогів у контексті інтегративного підходу // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інтеграція системи безперервної освіти України в

європейський освітній простір: стан, проблеми, перспективи». *Педагогіка і психологія*. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. Вип. 468. С. 143–153.

21. Дубасенюк О. Особливості професійного розвитку педагога. *Професійна підготовка компетентних фахівців в умовах сучасних освітніх трансформацій: теорія і практика: збірник наукових статей* / за заг. ред. Олени Антонової, Наталії Бірук. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2024. 241с.

22. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень; підгот.: Н. М. Авшанюк та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1038 с.

23. Ефективність використання спортивних ігор на заняттях із фізичного виховання / Л. О. Рядова, М. В. Корчагін, О. А. Мкртічан, В. В. Коновалов. *Спортивні ігри*. 2024. № 3 (33). С.62–68.

24. Євтух М. Б. Сучасні тенденції професійної підготовки вчителя. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі: зб. наук. праць*. Рівне: Волинські обереги, 2002. Вип. 3. С. 170–175.

25. Іванова Л. І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2006. 24 с.

26. Іванова Л. І. Сучасні підходи до професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. *Педагогічний процес: теорія і практика* : зб. наук. праць. Київ : Міленіум, 2006. Вип. 1. С. 63–73.

27. Іванченко Л., Іванченко С. Спортивні ігри як педагогічний засіб створення індивідуальної освітньої моделі. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 9(11). С. 1–10.

28. Іващенко В.П., Безкопильний О.П. Теорія і методика фізичного виховання: Підручник. Ч.1. Черкаси: Видавництво ЦНТЕІ 2005. 420 с.

29. Ігнатенко Н. В. Новій школі – учитель нового типу. *Рідна школа*. 2002. № 7. С. 10–11.

30. Інноваційні педагогічні технології у системі неперервної професійної освіти: монографія / за ред. С. С. Вітвицької. Житомир: Полісся, 2015. 368 с.

31. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (введений в дію

Постановою ВР № 3809-XII від 24.12.93). URL:<https://tavr.osv.org.ua/zakon-ukraini-pro-fizichnu-kulturu-i-sport-11-25-16-17-06-2020/>

32. Зязюн І. Історичні витoki психологічної педагогіки. *Рідна школа*. 2013. № 11. С. 3–12.

33. Карпюк Р. П. Формування умінь у майбутніх учителів фізичної культури розв'язувати педагогічні ситуації. *Сучасні інформаційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. праць. Вип. 5 / Редкол.: І. Я. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця : ТОВ «Вінниця», 2004. С. 496–502.

34. Кашуба А. А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.: дис. ... канд пед. наук : 13.00.04. Рівне, 2025. 194 с.

35. Кісельов В. О., Рибалко П. Ф. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масових заходів. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2020. Вип. 3 (44) С. 63–70.

36. Ковальчук В. Ю. Модернізація професійної та світоглядно-методологічної підготовки сучасного вчителя: автореф. дис. ...док-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2006. 34 с.

37. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики: колективна монографія / Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І., Овчарук О. В., Паращенко Л. І., Пометун О. І., Савченко О. Я., Трубачева С. Е.; під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.

38. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012 – 2016 роки. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/828-2011-p#Text>

39. Костюкевич В.М., Вознюк Т.В., Драчук А.І. Теорія і методика викладання спортивних ігор (курс лекцій): Навчальний посібник. Вінниця: ДОВ «Вінниця», ВДПУ, 2004. 117 с.

40. Костюкевич В.М. Організація і проведення змагань із спортивних ігор. Навчальний посібник для студентів вузів. Вінниця: ВДПУ, 2001. 216 с
41. Кремень В. Г. Філософія освіти XXI століття. *Педагогіка і психологія*. № 1 (XXXVIII). 2003. С. 3–12.
42. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи). Київ: Грамота, 2003. 216 с.
43. Кузь В. Г. Нова освітня парадигма – нові освітні технології. *Педагогіка і психологія*. 2011. № 2 (71). С. 12–18.
44. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с.
45. Курлянд З. Н. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 495 с.
46. Лукинів В. І. Фізичне виховання засобами ігрових видів спорту: аналіз сучасних підходів і тенденцій в освіті. *Педагогічні науки: теорія та практика*, 2025. № 2. С. 119–125.
47. Мазоха Д.С., Опанасенко Н.І. Педагогіка: Навч. посібник. Київ,, Центр навчальної літератури, 2005. 232 с.
48. Мішин С.В., Собко С.Г., Бур'яноватий О.М. Вплив спортивних ігор як засобу рекреаційно-оздоровчої діяльності на фізичну підготовленість студентів 1–2 курсів. *Матеріали конф. УДУ ім. М. Драгоманова*. Серія 15. 2024. № 3К(176). С. 338–341.
49. Микитюк Г. Ю. Взаємини викладачів і студентів як чинник становлення особистості майбутнього вчителя: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 19.00.07. Київ, 2003. 20 с.
50. Моделювання компетентнісної професійної освіти в контексті євроінтеграції: монографія [Електронне видання] / кол. авт; за заг. ред. проф. Н.П. Волкової. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. 356 с.
51. Мойсеюк Н. Е. Педагогіка. Навчальний посібник. Київ: «Граніна», 1999. 350 с.
52. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5 – 6 класи» для

закладів загальної середньої освіти (автори: Педан О.С., Коломєць Г. А., Боляк А. А., Ребрина А. А., Дерев'яно В. В., Стеценко В. Г., Остапенко О. І., Лакіза О. М., Косик В. М. та ін.). «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України». Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 року № 795. URL : library.megu.edu.ua:8180/jspui/handle/123456789/3008

53. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 7 – 9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Баженов Є. В., Коломєць Г. А., Боляк А. А., Дутчак М. В., Дніпров О. С., Бідний М. В., Ребрина А. А., Дерев'яно В. В., Малечко Т. А., Омеляненко І. О., Волкова І. В., Педан О. С. та ін.). «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.07.2023 року № 883. URL : <https://drive.google.com/file/d/1liRh5bsvAvhZJ1g27tOkctLLDLZ1bB/view>

54. Наумчук В. І. Теоретико-методичні основи навчання спортивним іграм: Навчально-метод. посібник / В. І. Наумчук. Тернопіль: Астон, 2017. 180 с.

55. Наумчук В. І. Спортивні ігри в системі професійної підготовки студентів факультетів фізичного виховання. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*, 2007. № 3. С. 3–6.

56. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті: затв. Указом Президента України від 17.04.2002 р. *Освіта*. 2002. 24 квіт. (№ 14). С. 2–4.

57. Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки. URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf

58. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/42/2016>

59. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи / упоряд. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Малахова О., Нанаєва Т., Усатенко Г., Хобзей П., Шиян Р.; за заг. ред. Грищенка М. 2016. 40 с.

60. Нова українська школа: poradnik dla vchytel'ia / za zag. red. H. M. Bibik. Kyiv : Litera LTD, 2018. 160 s.
61. Nychkalo H. G. Ukrain's'ki konceptsi'i profesii'noi osviti: tendenci'i i perspektivi. *Naukovyj visnyk Mykolaiv's'kogo derzhavnoho univ'ersytetu. Pedagogichni nauky*. Mykolaiv: MDU, 2008. Vyp. 20, T. 1. S. 8–19.
62. Odnoletok T. V., Lian'noy M. O. Profesii'na pidgotovka maybutnih uchyteliv fizichnoi kul'tury yak pedagogichna problema. *Pedagogika, psykholohiya ta mediko-biologichni problemy fizichnoho vikhovannya i sportu*. 2009. № 9. S. 107–109.
63. Olefir G. V. Sutnist' problemy profesii'noi pidgotovki maybutnih uchyteliv fizichnoi kul'tury. *Naukovyj visnyk Donbasu*. 2011. № 1. S. 20–26.
64. Olefiroenko T. Problemy profesii'noi pidgotovki maybutnih uchyteliv do rozvytku kar'ery v diskursi pedagogichnoi teorii. *Imidzh sучасного педагога*. 2021. Vyp. 4 (199). S. 14–19.
65. Ostapenko Yu. O., Ostapenko V. V. Sportyvni igry u profesii'nomu stanovlenni studentiv ekonomichnoho profilu. *Sportyvni igry*, 2020, 3 (17), S. 33–42.
66. Onishuk L. A. Nova ukrain's'ka shkola: realii ta perspektivi. *Ukrain's'kyj pedagogichnyj zhurnal*. 2018. № 1. S. 47–53.
67. Onishuk V.I., Kisl'iak T.I., Zhizhko N.P. ta in. Zabezpechennia yakosti fizichnoi kul'tury v umovakh suchasnoi shkoli. *Fizichna kul'tura, sport ta zdorov'ia natsii*. 2018. № 4. S. 41–47.
68. Onishuk S. O. Pidgotovka maybutnih uchyteliv fizichnoi kul'tury do sportyvno-masovoi roboty v zakladaх zagal'noi seredньої osviti.: dis. ... kand ped. nauk : 13.00.04. Derzhavnyi zaklad «Pivdennoukrain's'kyj natsional'nyi pedagogichnyj univ'ersytet imeni K.D. Ushyn's'koho MON Ukraini» Odessa, 2021. 260 s.
69. Pedagogichnyj slovnyk / za red. M. D. Yarmachenka. Kyiv : Pedagogichna dumka, 2001. 516 s.
70. Pedagogichni tekhnologii u bezpererivni profesii'ni osviti : monohrafiya.

за ред. С. О. Сисоєвої. Київ : ВІПОЛ, 2001. 504 с.

71. Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи : [монографія] / [Н. В. Гузій, В. М. Гриньова та ін.] ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. 17 Драгоманова, Ін-т перепідгот. та підвищ. кваліфікації. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 431 с.

72. Пеньковець Д. В. Теоретичні аспекти формування професійних якостей у майбутніх учителів фізичної культури. *Зб. наук. праць Уманського держ. пед. ун-ту*. Умань, 2013. Ч. 3. С. 209–214.

73. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій / за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пєхоти. К. : «А.С.К.», 2003. 240 с.

74. Поліщук Л. П. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців у педагогічних закладах України. *Вісник Житомирського державного університету*. 2009. № 48. С. 34–39.

75. Пометун О. Нова українська школа – перехід до нової парадигми освіти. URL : https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731932/1/Пометун_Зб_конф_ГО_МАСОНК_22-24.02.22.pdf

76. Про вищу освіту : Закон України, док. No 1556-VII, чинний, поточна редакція від 17.11.2024. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua>

77. Про загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 р. № 463 IX (зі змінами і доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

78. Про освіту : Закон України, док. No 2145-VIII, чинний, поточна редакція від 04.01.2024. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

79. «Про фізичну культуру і спорт»: Закон України. URL : <https://tavr.osv.org.ua/zakon-ukraini-pro-fizichnu-kulturu-i-sport-11-25-16-17-06-2020/>

80. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти»

(затверджений МОН України від 29.08.2024 р. за № 1225). URL : https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/646-ilovepdf_merged.pdf

81. Професійна освіта: словник: навч. посібник / за ред. Н. Г. Ничкало. Київ: Вища школа, 2000. 380 с.

82. Рядова Л. О., Корчагін М. В., Мкртічян О. А., Коновалов В. В. Ефективність використання спортивних ігор на заняттях із фізичного виховання. *Спортивні ігри*. 2024. № 3(33). С. 62–83.

83. Савченко О. Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Початкова школа*. 2001. № 7. С. 1–4.

84. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. / В. А. Семиченко. Київ : Вища школа, 2004. 335 с.

85. Сисоєва С. О. Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя. *Педагогіка і психологія*. 2005. № 4. С. 60 – 66.

86. Словник-довідник з професійної педагогіки / ред.-упоряд. А. В. Семенова. Одеса : Пальміра, 2006. 272 с.

86. Сопотницька О. В. Забезпечення вибору власної освітньої технології з урахуванням здібностей та індивідуальних особливостей у підготовці майбутніх учителів фізичної культури. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: «Педагогіка, соціальна робота». Вип. 30. С. 161–165.

87. Сопотницька О. В. Педагогічні підходи до формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсон: ХДУ, 2019. Вип. LXXXVII. С. 153–157.

88. Сопотницька О. В. Формування професійно спрямованої мотивації на створення особистісно орієнтованого середовища у майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності з ігрових видів спорту. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. Львів, 2022. Вип. 3 (351). С. 356–365.

89. Сопотницька О. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту: автореф. дис. ...

канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Тернопіль: Вид-во Тернопільського нац. пед. ун-та імені В. Гнатюка, 2016. 20 с.

90. Соснова М. А. Проблема підготовки педагогів професійної освіти у контексті сучасних концепцій розвитку вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 65. Том 2. 2023. С. 121–124.

91. Сотник О.В., Зубрицький Б.Д., Сініцина О.В. Спортивні ігри у фізичному вихованні студентської молоді. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2014. Вип. 9. С. 131–135.

92. Спортивні ігри / Під ред. А.В. Івойлова, В.А. Титаря. Харків: «Основа», 1993.

93. Спортивні та рухливі ігри як засіб підвищення рухової активності здобувачів освіти / О. З. Касарда, Н. Я. Захожа, В. В. Захожий, С. І. Савчук А.Б. Галицька. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наукових праць / За ред. О.В. Тимошенка. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова. 2024. Вип. № 10(183). С. 122–127.

94. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології та педагогіки. Посібник. Київ. Академвидав. 2003. 502 с.

95. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): монографія. Запоріжжя: Запорізький державний університет, 2003. 442 с.

96. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2003. 45 с.

97. Тарасова С. М. Професійна готовність майбутніх менеджерів до управлінської діяльності. *Наукові записки Кіровоградського державного*

педагогічного університету ім. В. Винниченка. Педагогічні науки. Кіровоград, 2006. Вип. № 68. С. 201–204.

98. Теоретично-методичні засади фізичного виховання студентської молоді : навч. посібник : у 2 ч. / Д. О. Безкоровайний, Н. І. Горошко, О. І. Четчикова, І. М. Звягінцева ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. Ч. 1. 239 с.

99. Ткаченко В. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2015. 20 с.

100. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Кондор, 2011. 628 с.

101. Турчак А. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до роботи з попередження шкідливих звичок у учнів. *Наукові записки Серія: Педагогічна наука.* Вип. 106. С. 162–169.

102. Цокур О. С. Педагогіка толерантності як концептуальна основа професійної самосвідомості вчителя нової формації. *Південноукраїнський правничий часопис.* Одеса : Юридичний інститут, 2006. № 1. С. 240–243.

103. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2014. 454 с.

104. Ханікянц О. В. Соціальна роль учителя фізичної культури: лекція з навчальної дисципліни «Професійна діяльність фахівця фізичної культури» для студентів спеціальності 014.11. «Середня освіта» (Фізична культура).

URL : <https://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/51968>

105. Хоменко А. В. Суб'єкт-суб'єктні відносини як основа реалізації сучасної парадигми вищої освіти в Україні. *Педагогічні науки.* 2015. Вип. 2(64). С. 61–69.

106. Хомич Л. О. Система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів: автореф. дис. ...док-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 1999. 42 с.

107. Черненко С. О. Теорія й методика фізичного виховання : навч.

посібник : у 2 частинах. Краматорськ: ДДМА, 2021. Частина 1. 215 с.

108. Христова Т. Є., Ребар І. В. Педагогічні умови підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 20. Т. 3. С. 118–122.

109. Шаповалова І. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійного самовдосконалення у вищих навчальних закладах: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2016. 246 с.

110. Шиян Б. М. Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття. *Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні* : зб. наук. праць. Рівне, 2001. Вип. 2. С. 371–374.

111. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів : підручник. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2006. Ч. 2. 248 с.

112. Щекотиліна Н.Ф., Павлюк А., Щекотилін Г.А. Розвиток фізичних якостей студентів засобом гри у футбол. *Інноваційна педагогіка*. 2024. № 4(1). С. 88–92.

113. Шукатка О. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації фізкультурно-оздоровчого середовища закладу загальної середньої освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. № 70. Т. 4. URL : http://www.pedagogyjournal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_4/43.pdf

114. Юрков А. Педагогічні умови формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності у Збройних Силах України. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 34. Том 1. С. 37–42.

115. Ambach G. Standards for teachers: potential for improving practice. *Academe*. 1996. Vol. 82. № 3. P. 20–23.

116. Elliot J. *Reconstructing teacher education*. London : Falmer Press, 1993. 184 p.

117. Stain B.S. Memory and Creativity // *Handbook of Creativity*. Ed. of J.A. Glover and other. Plenum Press, N.Y. and London. 1988.

ДОДАТКИ

Додаток А

В Україні визнані такі види спорту:

І. Олімпійські види спорту

(Літні олімпійські види спорту)

1. Бадмінтон
2. Баскетбол
3. Бейсбол
4. Бокс
5. Боротьба вільна
6. Боротьба греко-римська
7. Важка атлетика
8. Велосипедний спорт – трек
9. Велосипедний спорт – шосе
10. Велосипедний спорт – маунтенбайк
11. Веслування академічне
12. Веслування на байдарках і каное
13. Веслувальний слалом
14. Вітрильний спорт
15. Водне поло
16. Волейбол
17. Волейбол пляжний
18. Гандбол
19. Гімнастика спортивна
20. Гімнастика художня
21. Дзюдо
22. Кінний спорт
23. Легка атлетика
24. Плавання
25. Плавання синхронне
26. Софтбол
27. Стрибки у воду
28. Стрибки на батуті
29. Стрільба з лука
30. Стрільба кульова
31. Стрільба стендова
32. Сучасне п'ятиборство
33. Теніс
34. Теніс настільний
35. Триатлон
36. Тхеквондо (ВТФ)
37. Фехтування
38. Футбол

39. Хокей на траві
39-1. Велосипедний спорт БМХ
(Зимові олімпійські види спорту)

- 40. Біатлон
- 41. Бобслей
- 42. Гірськолижний спорт
- 43. Ковзанярський спорт
- 44. Лижні гонки
- 45. Лижне двоборство
- 46. Стрибки на лижах з трампліна
- 47. Санний спорт
- 48. Сноуборд
- 49. Фігурне катання на ковзанах
- 50. Фристайл
- 51. Хокей з шайбою
- 52. Шорт-трек

II. Види спорту, що не входять до програми Олімпійських ігор

- 1. Акробатичний рок-н-рол
- 2. Альпінізм
- 3. Американський футбол
- 4. Армспорт
- 5. Айкідо
- 6. Бодібілдинг
- 7. Боулінг
- 8. Більярдний спорт
- 9. Боротьба самбо
- 10. Воднолижний спорт
- 11. Гирьовий спорт
- 12. Го
- 13. Городковий спорт
- 14. Гольф
- 15. Джиу-джитсу
- 16. Карате (та його версії)
- 17. Кеглі
- 18. Кікбоксинг (та його версії)
- 19. Козацький двобій
- 20. Пауерліфтинг
- 21. Пейнтбол
- 22. Поліатлон
- 23. Регбі
- 24. Рукопашний бій
- 25. Риболовний спорт
- 26. Скелелазіння
- 27. Спортивна аеробіка

28. Спортивна акробатика
29. Спортивне орієнтування
30. Спортивні танці
31. Спелеологія
32. Спортивний туризм
33. Спортивний бридж
34. Стрільба з арбалета
35. Скі-арк
36. Сумо
37. Таїландський бокс Муей Тай
38. Таеквондо (ІТФ)
39. Універсальний бій
40. Ушу
41. Фітнес
42. Футзал
43. Шахи
44. Шашки
45. Фрі-файт
46. Перетягування канату
47. Панкратіон
48. Естетична гімнастика
49. Черліденг
50. Боротьба на поясах
51. Сквош
52. Веслування на човнах «Дракон»
53. Богатирське багатоборство
54. Професійний бокс
55. Плajжний гандбол
56. Боротьба Кураш
57. Французький бокс Сават
58. Плajжний футбол
59. Бойове самбо
60. Боротьба на поясах Алиш
61. Стрітбол
62. Танцювальний спорт
63. Вейкбординг
64. Спортивний покер
65. Спортінг
66. Міні-гольф
67. Стрибки на акробатичній доріжці
68. Український рукопаш «Спас»
69. Стрільба з блочного лука
70. Хортинг
71. Аквабайк

III. Спортивно-технічні і прикладні види спорту

1. Авіамоделльний спорт
2. Автомобільний спорт
3. Автомоделльний спорт
4. Багатоборство тілоохоронців
5. Вертолітний спорт
6. Військово-спортивні багатоборства
7. Водно-моторний спорт
8. Голубиний спорт
9. Дельтапланерний спорт
10. Картинг
11. Літаковий спорт
12. Морські багатоборства
13. Мотоциклетний спорт
14. Мотобол
15. Парашутний спорт
16. Парапланерний спорт
17. Планерний спорт
18. Повітроплавальний спорт
19. Пожежно-прикладний спорт
20. Підводний спорт
21. Ракетомодельний спорт
22. Радіоспорт
23. Спорт із собаками
24. Спорт надлегких літальних апаратів
25. Судномодельний спорт

IV. Види спорту для осіб з вадами слуху, зору, опорно-рухового апарату, розумового розвитку

1. Армспорт
2. Бадмінтон
3. Баскетбол
4. Баскетбол на візках
5. Боротьба греко-римська
6. Боротьба вільна
7. Біатлон
8. Більярдний спорт
9. Боулінг
10. Бочча
11. Водне поло
12. Волейбол
13. Волейбол сидячи
14. Велосипедний спорт - трек
15. Велосипедний спорт - шосе
16. Веслування академічне

17. Вітрильний спорт
18. Гандбол
19. Голбол
20. Гімнастика спортивна
21. Гімнастика художня
22. Гірськолижний спорт
23. Дзюдо
24. Карате
25. Кінний спорт
26. Керлінг на візках
27. Ковзанярський спорт
28. Легка атлетика
29. Лижні перегони
30. Пауерліфтинг
31. Плавання
32. пляжний волейбол
33. Регбі на візках
34. Спортивне орієнтування
35. Спортивні танці на візках
36. Спортивний туризм
37. Стрільба кульова
38. Стрільба з лука
39. Теніс
40. Теніс на візках
41. Теніс настільний
42. Тхеквондо
43. Фехтування на візках
44. Футбол
45. Футзал
46. Шахи
47. Шашки

**Анкетування викладачів КДПУ з метою вивчення стану підготовки
майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів
спорту у фізичному вихованні школярів**

1. Чи задовольняє Вас рівень знань, умінь та навичок у здобувачів освіти про до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів?

- а) так, задовольняє
- б) задовольняє частково
- в) ні, не задовольняє.

2. Чи вважаєте Ви за необхідне вдосконалювати рівень вищої фізкультурної освіти щодо використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів?

- а) так, вважаю
- б) вважаю частково
- в) ні, не вважаю.

3. Чи спрямовуєте Ви свої зусилля на покращення набутих здобувачами освіти знань, умінь та навичок, необхідних для використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів?

- а) так, спрямовую
- б) спрямовую частково
- в) ні, не спрямовую.

4. Чи задоволені Ви наявним навчально-методичним та матеріально-технічним забезпеченням з ігрових видів спорту?

- а) задоволений повністю
- б) задоволений частково
- в) не задоволений.

5. Чи використовуєте Ви тестовий контроль для перевірки у здобувачів освіти знань використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні

школярів?

- а) так, використовую
- б) використовую частково
- в) ні, не використовую.

6. Чи обговорюєте Ви типові помилки та конфліктні ситуації, що виникають при використанні ігрових видів спорту?

- а) так, обговорюю
- б) обговорюю частково
- в) ні, не обговорюю.

7. Чи обговорюєте Ви як має діяти вчитель фізичної культури при використанні ігрових видів спорту в освітньому процесі?

- а) так, обговорюю
- б) обговорюю частково
- в) ні, не обговорюю.

8. Наскільки Ви задоволені навчально-методичним забезпеченням з ігрових видів спорту?

- а) так, задоволений
- б) задоволений частково
- в) ні, не задоволений.

9. Наскільки Ви задоволені матеріально-технічним забезпеченням і спортивною базою з ігрових видів спорту?

- а) так, задоволений
- б) задоволений частково
- в) ні, не задоволений.

10. Чи берете Ви участь разом із здобувачами освіти в ігрових видів спорту, що проводяться під час організації освітнього процесу?

- а) так, беру
- б) беру частково
- в) ні, не беру.

11. Як Ви вважаєте, що сприятиме підвищенню кваліфікації майбутніх

учителів фізичної культури з використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів?

- а) самоосвіта через пошук нової інформації
- б) участь у семінарах, вебінарах
- в) самовдосконалення.

Додаток В

З метою вивчення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів ми провели анкетування здобувачів освіти, студентів 4 курсу КДПУ і запропонували їм дати відповіді на запитання:

1. Чи задоволені Ви вибором майбутньої професійної діяльності як учителя фізичної культури?

- а) задоволений повністю
- б) задоволений частково
- в) не задоволений.

2. Назвіть особистісні якості, які мають бути притаманні учителю фізичної культури.

3. Назвіть професійні вміння, якими має володіти учитель фізичної культури.

4. На Вашу думку, чи обов'язково професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури має містити складову щодо підготовки до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів?

- а) так
- б) частково
- в) ні.

5. Чи маєте Ви інтерес до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів?

- а) так
- б) частково
- в) ні.

6. Чи маєте Ви досвід щодо використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів?

- а) так
- б) частково
- в) ні.

7. Оберіть найбільш привабливі для Вас види спортивних ігор, включених до навчальної програми з фізичної культури для закладів загальної середньої освіти?

- а) бадмінтон, баскетбол, волейбол, гандбол;
- б) городки, педант, настільний теніс, регбі;
- в) теніс, фістбол, флорбол, футбол.

8. Чи вважаєте Ви фізичне самовиховання важливим для майбутньої професійної діяльності?

- а) так
- б) частково
- в) ні.

9. Чи працюєте Ви над власним фізичним самовдосконаленням?

- а) так
- б) частково
- в) ні.

10. Які, на Вашу думку, форми фізичного вдосконалення найбільш ефективними?

11. Зазначте види спортивних ігор, включених до навчальної програми з фізичної культури для закладів загальної середньої освіти, з якими Вас ознайомлювали під час навчання в закладі вищої освіти:

- а) бадмінтон, баскетбол, волейбол, гандбол;
- б) городки, педант, настільний теніс, регбі;
- в) теніс, фістбол, флорбол, футбол.

12. На якому рівні Ви володієте знаннями з теорії та методики навчання техніко-тактичних дій з наступних спортивних ігор: бадмінтон, баскетбол, волейбол, гандбол, теніс, настільний теніс, футбол?

- а) володію повністю
- б) володію частково
- в) не володію.

13. На якому рівні Ви володієте знаннями з теорії та методики навчання

техніко-тактичних дій з наступних спортивних ігор: городки, педант, регбі, фістбол, флорбол, футбол?

- а) володію повністю
- б) володію частково
- в) не володію.

14. Чи змогли б Ви підготувати шкільну команду з окремого ігрового виду спорту до участі у змаганнях?

- а) так, зміг би
- б) зміг би частково
- в) ні, не зміг.

15. Чи змогли б Ви організувати шкільні змагання з окремого ігрового виду спорту?

- а) так, зміг би
- б) зміг би частково
- в) ні, не зміг.

16. Чи змогли б Ви провести жеребкування команд перед змаганнями з окремого ігрового виду спорту?

- а) так, зміг би
- б) зміг би частково
- в) ні, не зміг.

17. Наскільки Ви задоволені рівнем викладання дисциплін з теорії та методики навчання ігрових видів спорту у вашому закладі вищої освіти?

- а) задоволений
- б) задоволений частково
- в) не задоволений.

18. Наскільки Ви задоволені наявним навчально-методичним забезпеченням з ігрових видів спорту у вашому закладі вищої освіти?

- а) задоволений
- б) задоволений частково
- в) не задоволений.

19. Наскільки Ви задоволені наявним матеріально-технічним забезпеченням і спортивною базою з ігрових видів спорту у вашому закладі вищої освіти?

- а) задоволений
- б) задоволений частково
- в) не задоволений.

20. Які теми, на Вашу думку, потребують оновлення і доповнення для робочих програм з фахових дисциплін?

21. Наскільки Ви володієте професійними вміннями та навичками щодо використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів?

- а) володію повністю
- б) володію частково
- в) не володію.

22. Які професійні вміння та навички щодо використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів, на Вашу думку, потребують удосконалення?

23. Чи використовуєте Ви засоби неформальної освіти як додатковий ресурс для набуття особистого, професійного, соціального досвіду та формування професійної компетентності?

- а) використовую
- б) використовую частково
- в) не використовую.

24. Які форми самоосвіти Ви практикуєте?

25. Наскільки Ви підготовлені до використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів?

- а) підготовлені
- б) підготовлені частково
- в) не використовую.

26. Чи долучаєтеся Ви до участі у змаганнях з ігрових видів спорту, які проводяться в закладі вищої освіти?

- а) завжди долучаюся
- б) іноді долучаюся
- в) не долучаюся.

27. Чи змогли б Ви бути капітаном команди гравців під час проведення змагань з окремого виду спортивних ігор?

- а) так, зміг би
- б) зміг би частково
- в) ні, не зміг.

28. Чи змогли б Ви скласти положення про змагання зі спортивних ігор?

- а) так, зміг би
- б) зміг би частково
- в) ні, не зміг.

29. Чи змогли б Ви скласти календар для проведення змагань зі спортивних ігор?

- а) так, зміг би
- б) зміг би частково
- в) ні, не зміг.

30. Підкресліть види спортивних ігор, включених до навчальної програми з фізичної культури для закладів загальної середньої освіти, з яких Ви змогли б виконувати функції судді

- а) бадмінтон, баскетбол, волейбол, гандбол;
- б) городки, педант, настільний теніс, регбі;
- в) теніс, фістбол, флорбол, футбол.

31. Чи вважаєте Ви, що Вам вистачає знань та вмінь для професійної діяльності як учителя фізичної культури?

- а) так
- б) частково
- в) ні.

32. Чи вважаєте Ви, що достатньо приділяєте увагу фізичному самовдосконаленню?

- а) так
- б) частково
- в) ні.

33. Чи вважаєте Ви, що Ваша самооцінка щодо достатності та ефективності фізичного самовдосконалення є об'єктивною?

- а) так
- б) частково
- в) ні.

34. Чи вважаєте Ви що Вам вистачає знань та вмінь для використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів?

- а) так
- б) частково
- в) ні.

35. Чи володієте Ви особистими якостями, необхідними для вчителя фізичної культури?

- а) так
- б) частково
- в) ні.

36. Чи володієте Ви професійними якостями, необхідними для вчителя фізичної культури?

- а) так
- б) частково
- в) ні.

37. Чи володієте Ви особистими та професійними якостями, необхідними для вчителя організатора змагальної діяльності з ігрових видів спорту?

- а) так
- б) частково
- в) ні.

38. Чи працюєте Ви над професійним розвитком і саморозвитком?

- а) так

б) частково

в) ні.

39. Чи здійснюєте Ви систематичний аналіз і самооцінку фізичного вдосконалення?

а) так

б) частково

в) ні.

40. Чи здійснюєте Ви систематичний аналіз і самооцінку професійного розвитку?

а) так

б) частково

в) ні.

**Оцінка мотивації ставлення здобувачів освіти до майбутньої
професійної діяльності**

(за модифікованою методикою оцінки мотивації ставлення до
професійної діяльності А. О. Кареліна)

Усі пункти шкали оцінюються в балах від 1 до 3 та виражають позитивне або негативне ставлення до майбутньої професійної діяльності.

Загальна оцінка складається з балів за рядками. Варіанти відповідей на судження можуть бути «так», «скоріше так, ніж ні», «не можу відповісти», «скоріше ні, ніж так», «ні».

1. Чи бажали б Ви створити щось нове у сфері своєї майбутньої професійної діяльності?
2. Чи відвідували б Ви нові заходи заради нових знань і вмінь щодо використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів?
3. Чи лякають Вас несподіванки, які можуть виникнути у професійній діяльності та які потребуватимуть нових виходів із ситуації?
4. Чи вважаєте Ви, що навчальні заняття у закладі вищої освіти сприяють особисто-професійній мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності як учителя фізичної культури?
5. Чи вважаєте Ви, що освітнє середовище організації закладу вищої освіти сприяє особистісно-професійній мотивації студентів на фізичне самовдосконалення?
6. Чи вважаєте Ви студентів активними учасниками змагальної діяльності зі спортивних ігор?
7. Чи вважаєте Ви, що тільки оволодіння професійними знаннями, отриманими Вами під час навчання у закладі вищої освіти, дадуть можливість в майбутньому ефективно виконувати професійні обов'язки учителя фізичної культури, зокрема, з використання ігрових видів спорту у фізичному вихованні школярів?

ні	1	1	3	1	1	1	1	1	1	3	1	3	1	3	1
----	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Сума балів від 1 до 15 свідчить про низький рівень мотивації ставлення здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності.

Сума балів від 16 до 30 свідчить про середній рівень мотивації ставлення здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності.

Сума балів від 31 до 45 свідчить про високий рівень мотивації ставлення здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності.

Тестові завдання

для визначення рівня знань здобувачів освіти щодо ігрових видів спорту та їх використання у фізичному вихованні школярів

1. Спортивні ігри – це

- а) рухливі ігри на відкритому майданчику або у спортивному залі, які проводяться за наявності суддів;
- б) протиборство двох сторін, яке проводиться в рамках правил і спрямоване на отримання переваги, що оцінюється за кількістю досягнень обумовленої мети гри;
- в) комплекс рухових дій, які використовуються для досягнення певної мети у процесі ігрової діяльності.

2. Система гри – це

- а) певні форми організації взаємодії гравців команди у захисті та нападі;
- б) планомірне доцільне використання індивідуальних дій гравців;
- в) спосіб за яким проводяться змагання.

3. Американський футбол – це

- а) футбол, який проводиться виключно в Америці;
- б) командний вид спорту з овальним м'ячем;
- в) командний вид спорту з битою.

4. Кількість очок, які зараховуються за тачдаун в американському футболі складає:

- а) 6 очок;
- б) 2 очки;
- в) 3 очки.

5. Квотербек – це:

- а) гравець захисту;
- б) суддя;
- в) основний гравець нападу.

6. Бадмінтон – це :

- а) спортивна гра з м'ячем;
- б) спортивна гра з воланом і ракеткою;
- в) спортивна гра без інвентарю.

7. Змагання з бадмінтону проводяться лише:

- а) за особистим заліком;
- б) за командним заліком;
- в) індивідуально-груповим заліком.

8. Батьківщиною бейсболу є:

- а) Англія;
- б) США;
- в) Канада.

9. Пінчер – це :

- а) гравець нападу;
- б) гравець нападу який приймає м'яч ;
- в) гравець нападу, який має м'яч.

10. Водне поло – це :

- а) командний вид спорту у воді, в якому команди намагаються закинути м'яч у кошик;
- б) командний вид спорту у воді, в якому команди намагаються закинути м'яч у ворота;
- в) командний вид спорту у воді, в якому гравці намагаються подолати з м'ячем найбільшу відстань.

11. Батьківщиною водного полу є:

- а) Росія;
- б) Англія;
- в) Франція.

12. Висота сітки в настільному тенісі складає:

- а) 20,5 см;
- б) 18,2 см;

в) 15,25 см.

13. «Свічка» в настільному тенісі – це:

- а) атакуючий удар з великою траєкторією;
- б) захисний удар з верхнім обертанням і середньою швидкістю;
- в) атакуючий удар, в якому акцент робиться на швидкість м'яча.

14. Змагання з тенісу проводиться в:

- а) парному розряді;
- б) одиночному розряді;
- в) одиночному і парному розрядах.

15. Гра в теніс складається:

- а) з 5-ти сетів;
- б) з 4-х сетів;
- в) з 3-х сетів для жінок і 5-ти сетів для чоловіків.

16. Тривалість гри в хокей з шайбою складає:

- а) 3 х 20 хв.;
- б) 3 х 25 хв.;
- в) 3 х 30 хв.

17. Який м'яч має найменшу вагу:

- а) волейбольний;
- б) стрітбольний;
- в) футбольний;
- г) для гольфу;
- д) тенісний.

18. Склад команди в хокеї на траві:

- а) 5 гравців;
- б) 6 гравців;
- в) 11 гравців.

19. Судівська бригада з хокею з шайбою складається з:

- а) 2-х суддів;
- б) 3-х суддів ;

в) 4-х суддів.

20. За червону картку в хокей з м'ячем призначається:

а) вилучення на 5 хв.;

б) вилучення на 2 хв.;

в) видалення з гри.

21. Бенді – це:

а) хокей з м'ячем;

б) хокей з шайбою;

в) хокей на траві.

22. Регбі був винайдений в:

а) Новій Зеландії;

б) Англії;

в) США.

23. Поло – це:

а) водний вид спорту, в якому дві команди намагаються забити м'яч у ворота;

б) командний вид спорту з м'ячем, в якому учасники грають верхи на конях і переміщують м'яч по полю ключкою з великою траєкторією;

в) особистий вид спорту з ракетками.

24. Інвентар для гри в керлінг називається:

а) шайба;

б) камінь;

в) м'яч.

25. Для гри в лакрос використовується:

а) кулька;

б) ключка;

в) стік.

26. Бейсбол – це:

а) командна спортивна гра з м'ячем і битою;

б) командна спортивна гра з м'ячем;

в) командна спортивна гра з ключкою.

Методика**«Оцінка рефлексії професійної діяльності»**

1. Чи були у Вас випадки, коли аналіз Вашого вчинку примирював Вас із вашими близькими?
2. Чи змінилися Ваші духовні цінності після того, як Ви, проаналізувавши свої недоліки, вирішили змінити їх?
3. Чи часто Ви вдається до аналізу своєї поведінки у конфліктних ситуаціях?
4. Чи часто буває так, що Ваша поведінка у конфліктній ситуації залежить від емоційного стану?
5. Чи ставите Ви себе у своїй уяві на місці якої-небудь незнайомої Вам безталанної людини?
6. Чи аналізуєте Ви причини своїх невдач?
7. Чи довго Ви згадуєте зустріч з безталанною людиною?
8. Чи намагались Ви аналізувати свою поведінку, якщо у Вас тривалий час не виникало проблемних ситуацій?
9. Як Ви вважаєте, це пов'язано з особистою потребою розібратися в собі?
10. Ви аналізуєте свою поведінку, щоб порівняти себе з іншими?
11. Чи були у Вас випадки, коли аналіз ситуації призводив до зміни рішень, прийнятих Вами раніше, зміни Вашої точки зору або переоцінки самого себе?
12. Чи часто Ви усвідомлюєте причини власних вчинків?
13. Чи часто Ви аналізуєте поведінку оточуючих Вас людей, уникаючи аналізу власної?
14. Чи намагаєтесь Ви виявити для себе причини своєї поведінки?
15. Чи вважаєте Ви однозначною і беззаперечно правильною для себе думку людини, авторитетної в проблемі, що цікавить Вас?
16. Чи намагаєтесь Ви аналізувати думки авторитетних людей?
17. Чи піддасте Ви критичному аналізу позицію авторитетної людини, групи людей?
18. Чи протиставляєте Ви думці авторитетної людини свої добре обдумані

аргументи проти?

19. Чи співпадає, як правило, Ваша точка зору з якої-небудь проблеми із думкою авторитетної людини у цій галузі?
20. Чи намагаєтеся Ви знайти причину яких-небудь недозволених життєвих протиріч, що стосуються Вас?
21. Чи буває так, що людські цінності, прийняті у суспільстві, Ви піддаєте критичному аналізу?
22. Чи часто громадська думка здатна диктувати Вам певний образ думок?
23. Чи вважаєте Ви, що вміння аналізувати Вами свою поведінку завжди призводить до прийняття єдино правильного рішення?
24. Чи намагаєтеся Ви аналізувати свою або чужу поведінку, якщо розумієте, що це може призвести до виникнення негативних та неприємних для Вас емоцій?
25. Чи замислюєтеся Ви про поведінку сторонніх Вам людей, порівнюючи їх з собою?
26. Чи намагаєтеся Ви зайняти позицію сторонньої Вам людини у конфліктній ситуації, зіставляючи її з власною?
27. Чи вели Ви коли-небудь щоденники, куди записували свої думки, переживання?
28. Аналізуючи свої невдачі, чи схиляєтеся Ви до оцінки своєї поведінки?
29. Чи часто, аналізуючи свої невдачі Ви у більшій мірі приходите до висновку, що винен безлад у соціальному житті?
30. Чи властива аналізу Вашої поведінки більшою мірою емоційна оцінка?
31. Чи присутня в аналізі вашої поведінки більшою мірою чітка словесна логіка?
32. Чи часто суспільство здатне нав'язати Вам певну манеру поведінки?
33. Чи вважаєте Ви обов'язковим для себе дотримуватися всіх рекомендацій моди, певного стилю одягу тощо?
34. Чи часто буває так, що, проаналізувавши свою поведінку, Ви міняєте свій стиль спілкування з людьми?

Обробка результатів:

Для визначення рівня сформованості педагогічної рефлексії необхідно зіставити результати, отримані під час проведення діагности, з ключем для її обробки. За кожну відповідь, що співпадає із ключем, респондент отримує 1 бал, у протилежному випадку – 0 балів. Отримані бали додаються.

1. +	7. +	13. –	19. –	25. +	31. +
2. +	8. +	14. +	20. +	26. +	32. –
3. +	9. +	15. –	21. +	27. +	33. –
4. –	10. –	16. +	22. –	28. +	34. +
5. +	11. +	17. +	23. +	29. –	
6. +	12. +	18. +	24. +	30. –	

Якщо набрано від 0 до 11 балів, то це свідчить про низький рівень розвитку рефлексії.

Якщо набрано від 12 до 22 балів, то це свідчить про середній рівень розвитку рефлексії.

Якщо набрано від 23 до 34 балів, то це свідчить про високий рівень розвитку рефлексії.

Реєстраційний бланк відповідей методики визначення рівня сформованості педагогічної рефлексії

№ питання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Відповідь												
№ питання	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Відповідь												
№ питання	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34		

Відповідь												
-----------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Інструкція: З метою поглибленого пізнання самого себе Вам пропонується відповісти на низку запитань. Відповідаючи на них, позначайте в реєстраційному бланку свою згоду знаком «+», а незгоду знаком «-».